WHOSEFVA
Working with Healthcare Organizations to Support Elderly Female Victims of Abuse

Koulutusmateriaalit

Väkivallan kohteena olevien ikääntyneiden naisten tukeminen terveydenhuollon palveluissa

Lähdeviite tämän materiaalin käyttämiseen:

Sirkka Perttu (2018): Daphne project 2016-2018. Voimaa Vanhuuteen – osk VoiVa.

"Co-funded by the Rights, Equality and Citizenship (REC) Programme of the European Union under Grant Agreement no JUST/2015/RDAP/AG/VICT/9320"

WHOSEFVA
Working with Healthcare Organizations to Support Elderly Female Victims of Abuse

Ikääntyneisiin/ Ikääntyneisiin naisiin kohdistuva väkivalta– Muodot

Sirkka Perttu (2018): Daphne project 2016-2018. Voimaa Vanhuuteen – osk VoiVa

"Co-funded by the Rights, Equality and Citizenship (REC) Programme of the European Union under Grant Agreement no JUST/2015/RDAP/AG/VICT/9320"

Ikääntyneisiin kohdistuvan väkivallan määritelmä

- Väkivallalla tarkoitetaan luottamuksellisessa suhteessa tapahtuvaa yksittäistä tai toistuvaa tekoa tai tekemättä jättämistä, joka vaarantaa ikääntyneen hyvinvoinnin, turvallisuuden tai terveyden, tai loukkaa hänen oikeuksiaan.

(Action on Elder Abuse, 1995)

- Yllä oleva, maailmalla yleisimmin käytössä oleva, määritelmä on myös Maailman terveysjärjestö WHO:n käyttämä.
- Maailman terveysjärjestö, 2002.

"Co-funded by the Rights, Equality and Citizenship (REC) Programme of the European Union under Grant Agreement no JUST/2015/RDAP/AG/VICT/9320"

Ikääntyneisiin kohdistuva väkivalta - lähisuhdeväkivalta

- Samoja piirteitä, mutta myös eroja:
  - Sukupuolten väliset erot eivät ole niin selkeitä ikääntyneisiin kohdistuvassa väkivallassa kuin parisuhdeväkivallassa
  - Sekä ikääntyneet miehet että naiset voivat joutua väkivallan kohteeksi, tosin naisten riski on useimpien tutkimusten mukaan miehiä suurempi
  - Valta ja kontrolli voi myös näyttäytyä ikääntyneisiin kohdistuvassa väkivallassa parisuhdeväkivaltaa monimutkaisemmin; ikääntynyt henkilö voi olla riippuvainen muiden hoivasta, joka osaltaan lisää riskiä kaltoinkohdelluksi tulemiselle. Väkivallantekijäkin voi olla taloudellisesti ja henkisesti riippuvainen ikääntyneestä henkilöstä.

Glasgow K, Fanslow JL. 2006.

"Co-funded by the Rights, Equality and Citizenship (REC) Programme of the European Union under Grant Agreement no JUST/2015/RDAP/AG/VICT/9320"

Ikääntyneisiin kohdistuvan väkivallan piirteitä

- *Vanhuudessa jatkuva parisuhdeväkivalta*
  - Parisuhdeväkivalta voi alkaa aiemmassa elämänvaiheessa ja jatkua vanhuuteen: se voi olla elämänkaaressa pitkäaikaista väkivaltaa
- *Väkivaltaisiin suhteisiin ajautuminen vanhemmalla iällä*
  - Väkivallantekijä voi olla uusi puoliso tai kumppani
- *Parisuhdeväkivalta alkaa vanhuudessa*
  - Suhteessa on saattanut olla aikaisemminkin kitkaa ja henkistä väkivaltaa, joka pahenee henkilöiden ikääntyessä
- Kun väkivalta alkaa tai raaistuu vanhuudessa, se usein liittyy yhteen tai useampaan seuraavista tilanteista:
  - Eläköityminen
  - Toiminta- tai liikuntakyvyn heikentyminen tai menetys
  - Perheenjäsenten muuttuneet roolit
  - Seksuaaliset muutokset

Jackie Barron 2007.

"Co-funded by the Rights, Equality and Citizenship (REC) Programme of the European Union under Grant Agreement no JUST/2015/RDAP/AG/VICT/9320"

Ikääntyneisiin kohdistuvan väkivallan muotoja

Taloudellinen/materiaalinen väkivalta ja hyväksikäyttö

- laiton tai sopimaton iäkkään varojen ja omaisuuden hyväksikäyttö
- Rahoihin ja omaisuuteen liittyvät varkaudet, petokset, hyväksikäyttö sekä perintöön, testamentteihin ja omaisuudenjakoon liittyvä painostus
- Ikääntyneet naiset ovat erityisen haavoittuvia tälle väkivallan muodolle (MetLife, 2011)
- Taloudellista väkivaltaa on helpompi tunnistaa kuin muita väkivallan muotoja, koska se usein jättää jälkensä esim. tilitietoihin (Carolyn E. Ziminski Pickering 2014).

"Co-funded by the Rights, Equality and Citizenship (REC) Programme of the European Union under Grant Agreement no JUST/2015/RDAP/AG/VICT/9320"

Ikääntyneisiin kohdistuvan väkivallan muotoja

Väkivallalla ja satuttamisella uhkailut

- Voivat kohdistua ikääntynyttä uhria tai hänen läheisiään kohtaan tai voi olla uhkailua itsemurhalla.
- Tyypillinen uhkaus on uhrin tai hänen läheistensä tappaminen ja itsemurhan teko jälkikäteen.
- Uhkailut voivat olla sanallisia tai tekoja (esim. vainoaminen, aseiden esittely, panttivankina pitäminen, itsemurhayritykset).

Minna Piispa et al. 2006.

"Co-funded by the Rights, Equality and Citizenship (REC) Programme of the European Union under Grant Agreement no JUST/2015/RDAP/AG/VICT/9320"

Ikääntyneisiin kohdistuvan väkivallan muotoja

Fyysinen

- kaikenlaisen fyysisen kivun ja vahingon aiheuttamista ikääntyneelle henkilölle, esim. töniminen, puristaminen, lyöminen, aseella tai tavaroilla heittäminen

Psyykkinen/Henkinen

- sanallinen ja sanaton henkinen väkivalta; Teot, joiden tarkoituksena on saada ikääntyneessä henkilössä aikaan henkistä pahoinvointia, kipua, pelkoa ja ahdistusta

Seksuaalinen

- loukkaava seksuaalinen käytös ja seksuaalissävytteiset teot
- Suurin osa ikääntyneistä seksuaalisen väkivallan uhreista on naisia

"Co-funded by the Rights, Equality and Citizenship (REC) Programme of the European Union under Grant Agreement no JUST/2015/RDAP/AG/VICT/9320"

Seksuaalinen väkivalta ikääntyneitä naisia kohtaan; esimerkki Iso-Britanniasta

- Seksuaalinen väkivalta ikääntyneitä naisia kohtaan on laajalti huomiotta jäänyt aihe
- Iso-Britanniassa poliisille tehdään vuosittain n. 130 ilmoitusta ikääntyneiden henkilöiden raiskauksista ja seksuaalisesta hyväksikäytöstä
- Poliisin raiskauksia ja seksuaalista hyväksikäyttöä koskevat tilastot aikajaksolla 1.1.2009 – 31.12.2013 Iso-Britanniassa kertovat seuraavaa: uhrit olivat 60-vuotiaita tai yli rikoksen tapahtuessa; rikoksia oli yhteensä 655, eli 0,75% kaikista kyseisen luokan rikoksista

Bows Hannah & Westmarland Nicole 2015

"Co-funded by the Rights, Equality and Citizenship (REC) Programme of the European Union under Grant Agreement no JUST/2015/RDAP/AG/VICT/9320"

Uhrien ja väkivallantekijöiden sukupuoli

Bows Hannah & Westmarland Nicole 2015

- Seksuaalinen väkivalta ikääntyneitä kohtaan on samalla tavalla sukupuolittunutta kuin nuorempien henkilöiden kohdalla: Suurin osa uhreista oli naisia (92 %), miesuhrien määrä uhreista oli 7 %.

Taulukko: Väkivallantekijöiden sukupuoli (73:ssa tapauksessa tekijän sukupuoli jäi tuntemattomaksi):

Sukupuoli	Määrä	%
Mies	485	85
Nainen	12	2
Yhteensä	497	87

"Co-funded by the Rights, Equality and Citizenship (REC) Programme of the European Union under Grant Agreement no JUST/2015/RDAP/AG/VICT/9320"

Ikääntyneisiin naisiin kohdistuva seksuaalinen väkivalta

- Väkivallantekijät olivat useammin nuorempia kuin heidän uhrinsa
- Suurin osa tekijöistä oli alle 60 –vuotiaita (66 %); 40 - 59 –vuotiaita oli aineistosta 42 %
- Uhrit olivat iältään 60 – 98 -vuotiaita, suurin osa kuusi- tai seitsemänkymppisiä
- Suurin osa uhreista tunsi väkivallantekijänsä
- Suurin osa rikoksista tapahtui uhrin kotona

Bows Hannah & Westmarland Nicole 2015

"Co-funded by the Rights, Equality and Citizenship (REC) Programme of the European Union under Grant Agreement no JUST/2015/RDAP/AG/VICT/9320"

Uhrien ja väkivallantekijöiden välinen suhde

Bows Hannah & Westmarland Nicole 2015

Suhde	Määrä	%
Puoliso tai kumppani	108	20
Lapsi	4	1
Lapsenlapsi	2	>1
Muu perheenjäsen	18	3
Ei-sukua oleva hoitaja	67	12
Ystävä	20	4
Naapuri	16	3
Tuttava	143	26
Tuntematon	103	20
Muu	10	2
Ei tiedossa	50	9
Yhteensä	541	100

"Co-funded by the Rights, Equality and Citizenship (REC) Programme of the European Union under Grant Agreement no JUST/2015/RDAP/AG/VICT/9320"

Rikosten tapahtumapaikka

Bows Hannah & Westmarland Nicole 2015

Tapahtumapaikka	Määrä	%
Uhrin kotona	299	54
Tekijän kotona	38	7
Uhrin ja tekijän jakamassa kodissa	36	6
Hoivakodissa tai sairaalassa	117	21
Julkisella paikalla ulkotiloissa	26	4
Julkisella paikalla sisätiloissa	9	2
Muu paikka	16	3
Tuntematon	15	3
Yhteensä	556	100

"Co-funded by the Rights, Equality and Citizenship (REC) Programme of the European Union under Grant Agreement no JUST/2015/RDAP/AG/VICT/9320"

Ikääntyneisiin kohdistuvan väkivallan muotoja

Hoidon laiminlyönti

- Tapahtuu hoivasuhteessa
- Hoidosta vastuullisen henkilön kyvyttömyyttä huolehtia ikääntyneen perustarpeista siten, että se vaarantaa kääntyneen terveyden ja turvallisuuden vakavalla tavalla
  - Voi olla myös hoivasta riippuvaisen henkilön hylkäämistä
- Arjen välttämättömistä tarpeista huolehtimatta jättämistä, joka liittyy esim.
  - Ravintoon tai nesteytykseen;
  - Suojan antamiseen;
  - Puhtaisiin vaatteisiin ja vuodevaatteisiin;
  - Sosiaalisen seuran tarjoamiseen;
  - Vuoteenomaa ikääntynyttä ei käännetä tarpeeksi usein, mikä aiheuttaa ikääntyneelle jäykkyyttä ja makuuhaavoja
- Voi olla tarkoituksellista tai tahatonta

The Respect Aging 2013

"Co-funded by the Rights, Equality and Citizenship (REC) Programme of the European Union under Grant Agreement no JUST/2015/RDAP/AG/VICT/9320"

Ikääntyneisiin kohdistuvan väkivallan muotoja

Hoidon laiminlyönti

- Lääketieteellinen laiminlyönti
  - Ikääntyneen erityisruokavaliosta ei huolehdita;
  - Ikääntyneelle ei anneta tarvittavia lääkkeitä;
  - Lääkärille ei soiteta tapauksissa, joissa ikääntyneen terveydentilasta raportoiminen jonkin sairauden, vamman tai terveysongelman vuoksi olisi tarpeen;
  - Lääkkeiden mahdollisia negatiivisia sivuvaikutuksia ei oteta huomioon

The Respect Aging 2013

"Co-funded by the Rights, Equality and Citizenship (REC) Programme of the European Union under Grant Agreement no JUST/2015/RDAP/AG/VICT/9320"

Ikääntyneisiin kohdistuvan väkivallan muotoja

Hoitolaitoksissa tapahtuva kaltoinkohtelu

- Rajoittaminen/sitominen
  - Pakkokeinoilla tapahtuva vangitseminen tiettyyn tilaan;
  - Liiallinen, perusteeton ja tarpeeton fyysisten rajoitteiden käyttö;
  - Henkilön sängyssä pitäminen pakkokeinoin;
  - Lääkkeiden tarpeeton käyttö, jolla pyritään kontrolloimaan ihmistä (käytetään myös termiä “kemiallinen sitominen”)
  - Henkilön sitominen sänkyyn tai tuoliin.

The Respect Aging 2013

“Co-funded by the Rights, Equality and Citizenship (REC) Programme of the European Union under Grant Agreement no JUST/2015/RDAP/AG/VICT/9320”

Ikääntyneisiin kohdistuvan väkivallan muotoja

Hoitolaitoksissa tapahtuva kaltoinkohtelu

- Hoidolle asetetut heikot standardit, jäykät rutiinit ja käytännöt, jotka eivät vastaa ikääntyneiden monipuolisia tarpeita
- Hoidon laiminlyönti, psyykkinen ja fyysinen väkivalta ja seksuaalinen hyväksikäyttö hoivahenkilökunnan taholta
- Psyykkinen ja fyysinen väkivalta ja seksuaalinen hyväksikäyttö muiden asukkaiden tai potilaiden taholta
- Rajoitteiden asiaton käyttö, mukaan lukien mekaaniset ja lääkinnälliset rajoitteet hoitolaitoksissa
  - Rajoitteiden käyttö voidaan nähdä loukkauksena henkilön ihmisoikeuksia ja arvokkuutta kohtaan
  - Rajoitteita tulisi käyttää vain äärimmäisissä tapauksissa (ikääntyneen henkilön oman turvallisuuden takaamiseksi)

Marita O'Brien, et al. 2016.

"Co-funded by the Rights, Equality and Citizenship (REC) Programme of the European Union under Grant Agreement no JUST/2015/RDAP/AG/VICT/9320"

Ikääntyneisiin kohdistuvan väkivallan muotoja

Henkilökohtaisten oikeuksien loukkaaminen

- Liittyy ihmisoikeuksien käsitteeseen: Ikääntyneisiin kohdistuvan väkivallan kontekstissa tarkoittaa väkivaltaa, joka jollakin tavalla loukkaa henkilön perus- ja ihmisoikeuksia.
- Voi olla esimerkiksi käytöstä joka loukkaa ikääntyneen oikeutta yksityisyyteen, itsenäisyyteen ja vapauteen, ja oikeuteen nauttia perheenjäsenten ja ystävien seurasta.
- Tällaista väkivaltaa on myös kutsuttu sosiaaliseksi väkivallaksi.
- Ikääntyneiden ihmisoikeuksien kieltäminen
  - On laajemman makrotason konteksti ikääntyneisiin kohdistuvalle väkivallalle.

Amanda Phelan 2008; Age UK 2011.

"Co-funded by the Rights, Equality and Citizenship (REC) Programme of the European Union under Grant Agreement no JUST/2015/RDAP/AG/VICT/9320"

WHOSEFVA
Working with Healthcare Organizations to Support Elderly Female Victims of Abuse

Sukupuolikysymykset ikääntyneisiin kohdistuvassa väkivallassa

Sirkka Perttu (2018): Daphne project 2016-2018. Voimaa Vanhuuteen – osk VoiVa

"Co-funded by the Rights, Equality and Citizenship (REC) Programme of the European Union under Grant Agreement no JUST/2015/RDAP/AG/VICT/9320"

Sukupuoliperusteinen väkivalta ikääntyneitä henkilöitä kohtaan

- Kun väkivalta vanhuudessa nähdään ainoastaan “ikääntyneisiin kohdistuvan väkivallan” kontekstissa, olennaiset tekijät kuten sukupuoli jää huomiotta
- Käsitys tukee näkemystä ikääntyneistä sukupuolettomina, ja kohtelee ikääntyneitä naisia ja miehiä samalla tavalla ja samanlaisin tarpein
- Tämä näkökulma jättää huomiotta perhesuhteiden dynamiikan, esim. Parisuhteissa esiintyvän vallan ja kontrollin
- Vallan ja kontrollin kysymykset ovat väkivallan keskeisiä kysymyksiä, erityisesti sukupuoliperustaisessa väkivallassa
- Sukupuoleen pohjautuvat analyysit naisiin ja tyttöihin kohdistuvasta väkivallasta keskittyvät miesten valta-asemaan ja naisten alisteiseen asemaan miehiin nähden - alisteinen asema näyttää olevan erityisen totta ikääntyneiden naisten kohdalla
- Naiset kokevat elinkaaren aikana kumuloituvaa haittaa sukupuolestaan ja jäävät miehiin nähden heikompaan asemaan. Tämä tekee heistä haavoittuvaisempia väkivallan uhriksi joutumiselle vanhuusiässä.
- Naiset elävät keskimäärin miehiä pidempään; tämän vuoksi heillä on korkeampi todennäköisyys joutua väkivallan uhriksi koti- tai laitosolosuhteissa.

Brownell P. 2014.

“Co-funded by the Rights, Equality and Citizenship (REC) Programme of the European Union under Grant Agreement no JUST/2015/RDAP/AG/VICT/9320”

Sukupuoliperusteinen väkivalta ikääntyneitä henkilöitä kohtaan

- Väkivaltaan yleensä liittyy vallan ja kontrollinhalun piirteitä, joilla pyritään säätelemään uhrin ajattuksia, tunteita ja tekoja. Nämä saattavat kärjistyä ajan saatossa.
- Uhrin tekeminen riippuvaiseksi itsestä on tyypillinen vallan ja kontrollin muoto
  - Väkivallantekijä voi tehdä ikääntyneestä riippuvaisen itsestään esimerkiksi eristämällä hänet muista
  - Riippuvaisuuden luomiseen saatetaan käyttää henkistä ja sanallista väkivaltaa ja uhkailua
- Monet ikääntyneet väkivallan uhrit eivät ole riippuvaisia väkivallantekijästä hoivan vuoksi
  - Päinvastoin, väkivallantekijä on usein riippuvainen uhrista (esimerkiksi rahan tai asumisen vuoksi)
  - Koska väkivaltaan liittyy vallan ja kontrollin poistaminen uhrilta, puuttumistoimien tulisi aina keskittyä ikääntyneen uhrin voimauttamiseen.

"Co-funded by the Rights, Equality and Citizenship (REC) Programme of the European Union under Grant Agreement no JUST/2015/RDAP/AG/VICT/9320"

Ikääntyneet naiset ja miehet väkivallan uhreina

- Sekä naiset että miehet voivat kokea väkivaltaa ja/tai kaltoinkohtelua ikääntynessään, erityisesti jos heillä on toiminta- tai liikuntakyvyn rajoitteita tai he tulevat riippuvaiseksi muiden avusta arjen toiminnoista selviytyäkseen. (Melchiorre M.G. et al. 2016)
- Ikääntyneet naiset muodostavat noin 2/3 kaikista väkivallan uhreista tapauksissa, jotka tulevat tietoon vanhuspalveluissa.
- Suurin osa seksuaalisen väkivallan ikääntyneistä uhreista on naisia.
- Koska naiset elävät miehiä pidempään, he kärsivät enemmän kroonisista sairauksista.
  - Tämä johtaa naisten miehiä suurempaan todennäköisyyteen kärsiä väkivallan fyysisistä seurauksista

Statistics Canada. (2013). Family Violence in Canada: A Statistical Profile, 2011. Ottawa, ON: Minister of Industry (Julkaisussa Respect Aging 2013 manual, sivu 59).

"Co-funded by the Rights, Equality and Citizenship (REC) Programme of the European Union under Grant Agreement no JUST/2015/RDAP/AG/VICT/9320"

Ikääntyneet miehet väkivallan uhreina

- Vuonna 2011 lähes 40% kaikista väkivallan uhreista oli miehiä.
- Saman vuoden tilaston mukaan suurin osa väkivallan seurauksena kuolleista miehistä kuoli omien poikiensa uhreina (72%).
- Vuonna 2009, ikääntyneisiin miehiin kohdistuva väkivalta johti tunnetason seurauksiin uhrin kohdalla yhtä todennäköisesti kuin ikääntyneisiin naisiin kohdistuva väkivalta (miehet 89%, naiset 92%)
- Ikääntyneisiin miehiin kohdistuvan väkivallan kohdalla väkivallantekijä on todennäköisemmin tuntematon henkilö kuin perheenjäsen.

Statistics Canada. (2013). Family Violence in Canada: A Statistical Profile, 2011. Ottawa, ON: Minister of Industry (Julkaisussa Respect Aging 2013 manual, sivu 62).

"Co-funded by the Rights, Equality and Citizenship (REC) Programme of the European Union under Grant Agreement no JUST/2015/RDAP/AG/VICT/9320"

Ikääntyneet naiset väkivallan uhreina

- Vuonna 2011, väkivallan kohteena olevat ikääntyneet naiset kuolivat useimmin puolisoidensa (41%) tai poikiensa (36%) tekemän väkivallan vuoksi.
- Ikääntyneiden naisten todennäköisyys joutua henkisen tai taloudellisen väkivallan kohteeksi lastensa, sukulaistensa, ystäviensä tai hoitajiensa taholta on ikääntyneitä miehiä suurempi.
- Yli 65 –vuotiaat naiset kertovat samanikäisiä miehiä todennäköisemmin joutuneensa henkisen tai taloudellisen väkivallan uhreiksi.
- Vuonna 2011, ikääntyneitä naisia kuoli kaksi kertaa miehiä enemmän perheväkivallan seurauksena (4.3 verrattuna 1.8 /1,000,000 henkeä kohden).
- Taloudellinen väkivalta koskettaa ikääntyneitä naisia ikääntyneitä miehiä enemmän. Useampi ikääntynyt nainen elää jo lähtökohtaisesti köyhyydessä.

Statistics Canada. (2013). Family Violence in Canada: A Statistical Profile, 2011. Ottawa, ON: Minister of Industry (Julkaisussa Respect Aging 2013 manual, sivu 61).

"Co-funded by the Rights, Equality and Citizenship (REC) Programme of the European Union under Grant Agreement no JUST/2015/RDAP/AG/VICT/9320"

WHOSEFVA
Working with Healthcare Organizations to Support Elderly Female Victims of Abuse

Ikääntyneisiin kohdistuva väkivalta/Ikäsyrjintä ja seksismi

Sirkka Perttu (2018): Daphne project 2016-2018. Voimaa Vanhuuteen – osk VoiVa

"Co-funded by the Rights, Equality and Citizenship (REC) Programme of the European Union under Grant Agreement no JUST/2015/RDAP/AG/VICT/9320"

Ikäsyrjintä ja ikääntyneisiin kohdistuva väkivalta

- Ikäsyrjinnällä tarkoitetaan systemaattista, ikääntyneisiin kohdistuvaa stereotyyppistä ajattelua ja syrjintää heidän ikänsä vuoksi.

(Butler 1989)

- Sillä viitataan asenteisiin ja käytäntöihin, jotka jättävät huomiotta, kohtelevat lapsenomaisesti tai loukkaavat ikääntyneitä henkilöitä

(The Respect Aging 2013, page 12)

- Ikäsyrjintä johtaa ennakkoluuloisiin ja leimaaviin asenteisiin ja käytökseen, joka vähättelee ja jättää ulkopuolelle ikääntyneet ihmiset. Ikäsyrjintä kieltää ikäihmisten itsenäisyyden ja arvokkuuden, ja vaikeuttaa heitä hyödyntämästä ihmisoikeuksiaan tasavertaisella tavalla muiden ikäryhmien kanssa.
- Ikäsyrjinnän ymmärtäminen on keskeistä ikääntyneisiin kohdistuvassa väkivallassa (Biggs and Philipson (1994)
- Sosiaalinen ikäsyrjintä ‘oikeuttaa’ tai ‘sallii’ väkivallan ikääntyneitä kohtaan (Biggs and Lowenstein, 2011).

“Co-funded by the Rights, Equality and Citizenship (REC) Programme of the European Union under Grant Agreement no JUST/2015/RDAP/AG/VICT/9320”

Ikäsyrjintä/Seksismi

- Sekä miehet että naiset kohtaavat ikäsyrjintää stereotyyppisen ajattelun muodossa
  - Ikääntyneet naiset joutuvat kärsimään sukupuoliperustaisesta syrjinnästä ja sen kumulatiivisista vaikutuksista koko elämänsä;
  - Naiset kokevat paitsi ikäsyrjintää myös seksismiä; ikään ja sukupuoleen liittyvä syrjintä yhdessä asettaa ikääntyneet naiset haavoittuvaisempaan asemaan väkivallan ja kaltoinkohtelun näkökulmasta.
- Seksismi
  - Negatiivista stereotyyppistä ajattelua, ennakkoluuloja ja syrjintää sukupuolen perusteella
  - Pitää sisällään negatiiviset asenteet, väärät tiedot ja uskomukset tiettyä sukupuolta edustavia henkilöitä kohtaan
  - Ikääntyneiden naisten kohtaama ikäsyrjintä pohjautuu seksismiin

The Respect Aging 2013, sivu 17.

- ‘Kaksinkertasella vaaralla’ tarkoitetaan ikääntyneiden naisten kohdalla sitä, että heidän ikääntymiskokemuksensa miehiin verrattuna on pahempi johtuen ikäsyrjinnän ja seksismin yhteisvaikutuksista (Marvin Formosa 2001)

“Co-funded by the Rights, Equality and Citizenship (REC) Programme of the European Union under Grant Agreement no JUST/2015/RDAP/AG/VICT/9320”

WHOSEFVA
Working with Healthcare Organizations to Support Elderly Female Victims of Abuse

Ikääntyneisiin kohdistuva väkivalta ja muistisairaudet

Sirkka Perttu (2018): Daphne project 2016-2018. Voimaa Vanhuuteen – osk VoiVa

"Co-funded by the Rights, Equality and Citizenship (REC) Programme of the European Union under Grant Agreement no JUST/2015/RDAP/AG/VICT/9320"

Väkivaltaa kohdanneet naiset – dementiaoireiset muistisairaudet

- Eteneviä tiloja, jotka johtuvat aivoja rappeuttavista muutoksista
- Koskevat pääasiassa ikääntyneitä henkilöitä
- Oireisiin kuuluvat:
  - Kognitiivisten*, sosiaalisten ja käytöstä säätelevien toimintojen menetys, joka vaikuttaa henkilön mielialaan ja persoonallisuuteen
  - Ongelmat kyvyissä ajatella, puhua, ymmärtää, kommunikoida ja muistaa
  - Haasteet kyvyssä tehdä arkipäivän itsehoidollisia toimintoja, kuten pukeutuminen ja syöminen

Downes, C., Fealy, G., Phelan, A., Donnelly, N.A., Lafferty, A. (2013) *Abuse of Older People with Dementia: A Review.* NCPOP, University College Dublin.

*Kognitiivisia toimintoja ovat aivojen toimintaan liittyvät taidot, kuten muistaminen, oppiminen, ongelmanratkaisu, tiedon vastaanottaminen ja tallentaminen, ajattelu, kielelliset toiminnot.

"Co-funded by the Rights, Equality and Citizenship (REC) Programme of the European Union under Grant Agreement no JUST/2015/RDAP/AG/VICT/9320"

Ikääntyneisiin kohdistuvan väkivallan ja muistisairauksien yhteys

- Dementiaoireisia muistisairauksia sairastavat ikääntyneet ovat erityisen alttiita väkivallan uhriksi joutumiselle
- Maapallon väestön ikääntyessä, dementiaoireisia muistisairauksia sairastavien henkilöiden määrän on ennustettu kasvavan 35,6 miljoonasta vuonna 2010 115,4 miljoonaan vuoteen 2050 mennessä
- Arviot muistisairaiden, kotona asuvien ikääntyneiden kohtaamasta väkivallasta vaihtelevat 5,4 ja 62,3 prosentin välillä.
- Muistisairaisiin kohdistuva väkivalta on kuitenkin aliraportoitua – ikääntyneet saattavat jättää kertomatta väkivallasta koska pelkäävät kostoa tai jäävänsä vaille tarvitsemaansa hoivaa

"Co-funded by the Rights, Equality and Citizenship (REC) Programme of the European Union under Grant Agreement no JUST/2015/RDAP/AG/VICT/9320"

Ikääntyneisiin kohdistuvan väkivallan ja muistisairauksien yhteys

- Väkivaltakokemusten aiheuttamien henkisten seurausten erottaminen dementiaoireisesta muistisairaudesta voi olla hankalaa; oireita voivat olla esim. riippuvuuden lisääntyminen ja sosiaalinen vetäytyminen
- Psyykkinen väkivalta on ikääntyneiden kohdalla yleisin väkivallan muoto. Arviot sen esiintyvyydestä vaihtelevat 27.9 - 62.3 prosenttiin.
- Fyysisen väkivallan on arvioitu koskettavan 3.5–23.1 prosenttia muistisairaista ikääntyneistä.

Downes, C., Fealy, G., Phelan, A., Donnelly, N.A., Lafferty, A. (2013) *Abuse of Older People with Dementia: A Review.* NCPOP, University College Dublin.

"Co-funded by the Rights, Equality and Citizenship (REC) Programme of the European Union under Grant Agreement no JUST/2015/RDAP/AG/VICT/9320"

Ikääntyneisiin kohdistuvan väkivallan ja muistisairauksien yhteys

- Tutkimuksessa, jossa aineistona oli 284 seksuaalisen väkivallan uhria, huomattiin 60 prosentin ikääntyneistä uhreista sairastavan dementiaoireista muistisairautta
- 35 prosenttia muistisairaan omaishoitajista (n=82) kertoi hoitotilanteissa esiintyvän molemminpuolista sanallista väkivaltaa, ja 6 prosenttia raportoi molemminpuolisesta fyysisestä väkivallasta.

Downes, C., Fealy, G., Phelan, A., Donnelly, N.A., Lafferty, A. (2013) *Abuse of Older People with Dementia: A Review.* NCPOP, University College Dublin.

"Co-funded by the Rights, Equality and Citizenship (REC) Programme of the European Union under Grant Agreement no JUST/2015/RDAP/AG/VICT/9320"

Muistisairairaisiin ikääntyneisiin kohdistuvan väkivallan riskitekijöitä

Uhreihin liittyviä riskitekijöitä:

- Muistisairailla ikääntyneillä on usein psyykkisiä tai käytökseen liittyviä oireita, kuten levottomuutta ja aggressiivisuutta, jotka saattavat aiheuttaa konflikteja omaishoitosuhteessa. Pahimmassa tapauksessa ne voivat johtaa väkivaltaan.
- Muistisairaat ikääntyneet saattavat kärsiä muita ikääntyneitä enemmän kroonisista sairauksista ja fyysisistä rajoitteista. Nämä tekijät lisäävät heidän riskiään väkivallan uhriksi joutumiselle.

Downes, C., Fealy, G., Phelan, A., Donnelly, N.A., Lafferty, A. (2013) *Abuse of Older People with Dementia: A Review.* NCPOP, University College Dublin.

"Co-funded by the Rights, Equality and Citizenship (REC) Programme of the European Union under Grant Agreement no JUST/2015/RDAP/AG/VICT/9320"

Muistisairaisiin ikääntyneisiin kohdistuvan väkivallan riskitekijöitä

Väkivallantekijöihin liittyviä riskitekijöitä:

- Omaishoitajan kokema taakka ja stressi ovat yleisimpien riskitekijöiden joukossa, jotka ovat yhteydessä ikääntyneisiin kohdistuvaan väkivaltaan
- Masennus, ahdistus, alkoholin väärinkäyttö, sosiaalinen eristyneisyys ja heikko suhde uhriin ennen muistisairauden puhkeamista ovat yhteydessä kohonneeseen väkivallan riskiin
- Pitkäaikaisissa hoitojärjestelyissä heikko tyytyväisyys työhön ja hoitohenkilöstön uupumus saattaa aiheuttaa kohonneen väkivaltariskin

Downes, C., Fealy, G., Phelan, A., Donnelly, N.A., Lafferty, A. (2013) *Abuse of Older People with Dementia: A Review.* NCPOP, University College Dublin.

"Co-funded by the Rights, Equality and Citizenship (REC) Programme of the European Union under Grant Agreement no JUST/2015/RDAP/AG/VICT/9320"

Puuttumismenetelmät muistisairaisiin ikääntyneisiin kohdistuvaan väkivaltaan

- Moniammatillinen työskentely ikääntyneisiin kohdistuvaan väkivaltaan puuttumiseksi ja sen ehkäisemiseksi
- Pääpiirteet:
  - Seulonnan apuvälineet ja hoidon/jatkohoidon menettelytavat
  - Omaishoitajille suunnatut käsikirjat ja materiaalit, joissa kerrotaan väkivallan riskitekijöistä
  - Matalan kynnyksen palvelut omaishoitajille
  - Hoitohenkilökunnan ja vapaaehtoisten koulutus

Anetzberger *et al*. 2000

"Co-funded by the Rights, Equality and Citizenship (REC) Programme of the European Union under Grant Agreement no JUST/2015/RDAP/AG/VICT/9320"

Puuttumismenetelmät muistisairaisiin ikääntyneisiin kohdistuvaan väkivaltaan

- Muistisairaan henkilön aggressiivisen oireilun vähentäminen:
  - Lääkitys tukemaan muistia
  - Kirjalliset ohjeet, kuinka ymmärtää ja toimia muistiongelmien kanssa
  - Lisätietoa hoito-alan ammattilaisille

  Selwood *et al.* (2009)
- Omaishoitajien tulisi saada riittävästi tietoa ja koulutusta muistisairauksien kulusta ja niitä sairastavien tarpeista

(Hansberry *et al*. 2005).

"Co-funded by the Rights, Equality and Citizenship (REC) Programme of the European Union under Grant Agreement no JUST/2015/RDAP/AG/VICT/9320"

Puuttumismenetelmät muistisairaisiin ikääntyneisiin kohdistuvaan väkivaltaan

- Kotihoito ja lyhytaikainen laitoshoito (intervallihoito) voivat ennaltaehkäistä väkivaltaa (Selwood *et al*. 2009)
- Strategiat, joilla pyritään vähentämään omaishoitajan eristäytyneisyyttä ja lisäämään sosiaalista tukea saattavat olla tehokkaita keinoja väkivallan vähentämisessä muistisairaita kohtaan (Hansberry *et al*. 2005)
- Cooper *et al*. (2010) kuitenkin huomauttavat, että omaishoitajat saattavat kokea ulkopuolisen avun ja tilanteisiin puuttumisen stressaavaksi. Siksi ulkopuolinen apu ei välttämättä vähennä riskiä väkivallalle omaishoitosuhteessa.

"Co-funded by the Rights, Equality and Citizenship (REC) Programme of the European Union under Grant Agreement no JUST/2015/RDAP/AG/VICT/9320"

Väkivallan juuret/WHO 2002; sivu 12; kuvio 1.3

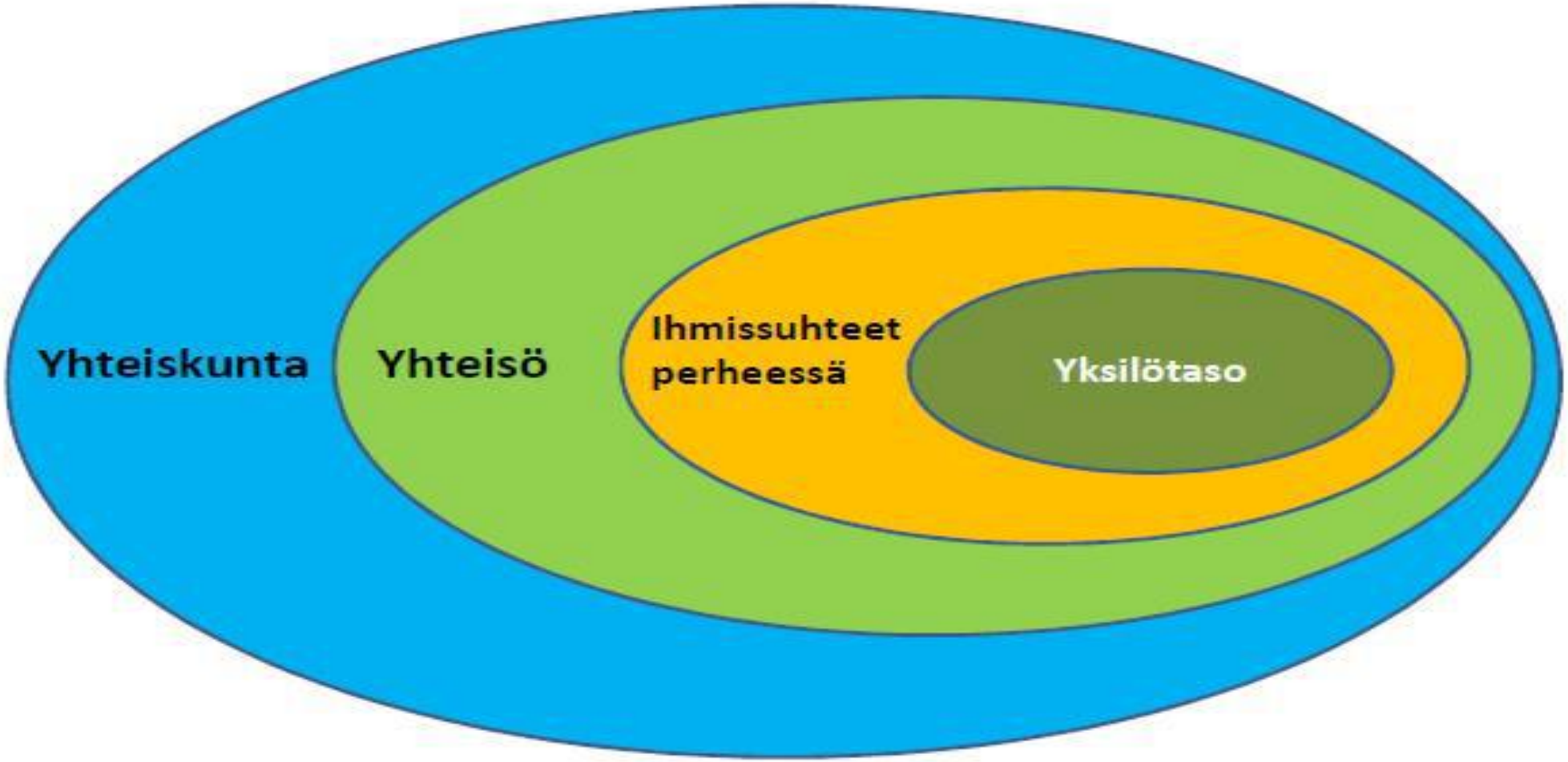

"Co-funded by the Rights, Equality and Citizenship (REC) Programme of the European Union under Grant Agreement no JUST/2015/RDAP/AG/VICT/9320"

Ikääntyneeseen uhriin liittyvät yksilötason riskitekijät

- Ikä (80 vuotta tai enemmän)
- Sukupuoli (nainen)
- Matalat tulot
- Heikko terveys
- Kognitiiviset rajoitteet
- Liikunnalliset haasteet
- Masennuksen oireet
- Heikot sosiaaliset verkostot

Ikääntyneet, jotka täyttävät 3-4 em. riskitekijöistä kohtaavat lähes neljä kertaa todennäköisemmin väkivaltaa. Ikääntyneet, jotka täyttävät em. riskitekijöistä 5 tai useamman, kohtaavat 26 kertaa todennäköisemmin väkivaltaa. Dong XQ and Simon MA 2014.

"Co-funded by the Rights, Equality and Citizenship (REC) Programme of the European Union under Grant Agreement no JUST/2015/RDAP/AG/VICT/9320"

Väkivallan tekijään liittyvät yksilötason riskitekijät

- Riskitekijät ovat pääasiassa samoja kuin nuorten henkilöiden kohdalla
  - Päihteiden väärinkäyttö
  - Väkivallan historia (esim. Henkilö on joutunut näkemään tai kokemaan väkivaltaa lapsena; tai hän on aiemmin käyttänyt väkivaltaa perheessä)
  - Rikollisuus
- Henkiset tai psyykkiset ongelmat (esim. masennus)
- Taloudellinen riippuvaisuus uhrista (väkivallantekijän taloudelliset vaikeudet)
- Väkivallantekijä asuu yhdessä uhrin kanssa
- Pitkäaikainen, ongelmallinen vallan ja kontrollin dynamiikka; miesten hallitsevuus ja johtoasema perheessä
- Väkivallantekijän toimintakyvyn rajoite (esim. Dementia –oireinen muistisairaus, joka saattaa aiheuttaa aggressiivista käytöstä)

YK, 2013; Carolyn E. Ziminski Pickering 2014.

"Co-funded by the Rights, Equality and Citizenship (REC) Programme of the European Union under Grant Agreement no JUST/2015/RDAP/AG/VICT/9320"

Ikääntyneen perheen ihmissuhteisiin liittyvät riskitekijät

- Ihmissuhteiden yleinen laatu
- Asumisolosuhteet, erityisesti liian tiiviisti asuminen ja yksityisyyden puute; ikääntyneen riski väkivallan uhriksi joutumiselle kasvaa jos hän asuu omaishoitajan kanssa
- Aikuiset lapset, jotka ovat taloudellisesti ja asumisen suhteen riippuvaisia vanhemmistaan

Maailman terveysjärjestö, 2002.

"Co-funded by the Rights, Equality and Citizenship (REC) Programme of the European Union under Grant Agreement no JUST/2015/RDAP/AG/VICT/9320"

Yhteisötason riskitekijät

- Yhteisön asettamat heikot rangaistukset lähisuhdeväkivaltaan liittyen
- Perheen yksityisyyteen liittyvät sosiaaliset normit
- Sosiaalinen eristyneisyys yhteisössä; voi olla sekä väkivallan syy että seuraus
- Yhteisölliset normit koskien miesten auktoriteettiasemaa naisiin nähden
- Perinteiset sukupuoliroolit
- Väkivaltaa tukevat sosiaaliset normit

Maailman terveysjärjestö 2002.

"Co-funded by the Rights, Equality and Citizenship (REC) Programme of the European Union under Grant Agreement no JUST/2015/RDAP/AG/VICT/9320"

Yhteiskunnalliset riskitekijät

- Kultuuriset normit ja perinteet – kuten ikäsyrjintä, seksismi ja väkivallan kulttuuri (esim. Asenteet, uskomukset, ajattelutavat, perinteet, arvot ja käytönnöt väkivaltaan liittyen) – voidaan myös nähdä tärkeinä piilevinä riskitekijöinä
- Yhteiskunnat, joissa miehillä on taloudellinen ja päätöksentekoon liittyvä valta-asema
- Ikääntyneiden, erityisesti ikääntyneiden naisten kohtaamat haasteet
  - Ikääntyneet naiset saattavat olla alisteisessa ja taloudellisesti heikommassa asemassa ikääntyneisiin miehiin nähden
- Ikääntyneet nähdään usein hauraina, heikkoina ja riippuvaisina hoivasta, eli vähemmän arvokkaina; he ovat ‘helppoja’ uhreja
- Rakenteellinen kaltoinkohtelu (palvelujen epääminen/kaltoinkohtelu julkisissa palveluissa)

Maailman terveysjärjestö 2002.

“Co-funded by the Rights, Equality and Citizenship (REC) Programme of the European Union under Grant Agreement no JUST/2015/RDAP/AG/VICT/9320”

Hoitamiseen liittyvät riskitekijät

- Hoidon yhteydessä tapahtuva väkivalta/kaltoinkohtelu:
  - Hoitajan uupuminen ja ylenmääräinen stressi
  - Hoidettavan aggressiivisuus
  - Ihmissuhteen laatu ennen sairastumista/toimintakyvyn alenemista
- Pitkäaikaiseen hoitoon liittyvät riskitekijät
  - Henkilöstön puute
  - Henkilöstön puutteellinen koulutus
  - Henkilöstön asenteet (eivät tue asukkaiden oikeuksien toteutumista)
  - Asukkaiden aggressiivisuus (esim. muistisairauksiin liittyen)
  - Asukkaiden heikkokuntoisuus ja eristäytyneisyys
  - Hoitolaitoksen suuri koko (yli 50 asukaspaikkaa)

Carolyn E. Ziminski Pickering 2014.

"Co-funded by the Rights, Equality and Citizenship (REC) Programme of the European Union under Grant Agreement no JUST/2015/RDAP/AG/VICT/9320"

WHOSEFVA
Working with Healthcare Organizations to Support Elderly Female Victims of Abuse

Ikääntyneisiin naisiin kohdistuva väkivalta– Pitkäaikainen kärsimys ja häpeäleima

Sirkka Perttu (2018): Daphne project 2016-2018. Voimaa Vanhuuteen – osk VoiVa

"Co-funded by the Rights, Equality and Citizenship (REC) Programme of the European Union under Grant Agreement no JUST/2015/RDAP/AG/VICT/9320"

Pitkäaikainen kärsimys ja häpeäleima

Eristämiseen ja kontrollointiin liittyvä kärsimys;

- Psyykkinen väkivalta ikääntyneitä naisia kohtaan ikäsyrjivin ja seksistisin loukkauksin (esim. ‘vanha huora’)
- Ikääntyneet naiset ovat miehiä haavoittuvaisempia fyysisesti ikääntymiseen ja sairauksiin liittyen; he kärsivät syvemmin ja enemmän tunteita koskettavasti, koska he kokevat itsensä vähemmän viehättäviksi
- Tämä saattaa tehdä ikääntyneistä miehistä tyranneja; he turhautuvat, koska eivät saa osakseen sitä hoivaa, johon ovat tottuneet; naiset tuntevat syyllisyyttä ja turhautuneisuutta koska eivät pysty täyttämään heihin liittyviä odotuksia

Ruumiillisen kivun sietäminen;

- Ikääntyneet naiset kokevat väkivallan merkit sisäisenä kipuna ja kärsimyksenä. Kertooko kipu väkivallasta vai ikääntymisestä? (‘ruumiini oli jo joka tapauksessa rikki’).

Zvi Eisikovits & Tova Band-Winterstein 2015. Dimensions of Suffering among Old and Young Battered Women. J Fam Viol (2015) 30:49–62.

“Co-funded by the Rights, Equality and Citizenship (REC) Programme of the European Union under Grant Agreement no JUST/2015/RDAP/AG/MCIV9320”

Ikääntyneiden naisten pitkäaikainen kärsimys

Vieraantuneisuus, eristäytyneisyys ja yksinäisyys omasa olemuksessa; kuluva aika kärsimyksen lähteenä

- Ikääntyneiden naisten kertomuksissa väkivalta näyttäytyy staattisena: se ilmaantuu elämään siinä pysyäkseen. Väkivallan kanssa eläminen on kuin olisi raskas kivi sydämessä
- Aika jakaantuu väkivallan teosta toipumiseen ja seuraavaan varautumiseen
- Ikääntyneille naisille aika hahmottuu vuosina

Kerrostuva kärsimys.

- Sekä nuorten että ikääntyneiden naisten osana on käsitellä kuolemaa ja odottaa sen saapuvan, mutta ikääntyneet näkevät sen luonnollisena osana elämänkaarta.

Zvi Eisikovits & Tova Band-Winterstein 2015. Dimensions of Suffering among Old and Young Battered Women. J Fam Viol (2015) 30:49–62.

"Co-funded by the Rights, Equality and Citizenship (REC) Programme of the European Union under Grant Agreement no JUST/2015/RDAP/AG/VICT/9320"

Mikä on häpeäleima?

- Alun perin kyseessä on ollut merkki tai tatuointi, joka on viilletty tai poltettu rikollisten ja orjien ihoon. Merkki on kertonut kyseessä olevan moraalisesti saastunut ihminen.

(Goffman, Erving 2009. *Stigma: Notes on the Management of Spoiled Identity*)

- häpeäleima on merkki häpeästä ja kunnian menettämisestä
- häpeäleiman saaneella henkilöllä ei ole yleisesti ottaen arvoa yhteiskunnalle
- Häpeäleiman ilmiössä muiden ihmisten reaktiot henkilöön tuhoavat ‘normaalin’ identiteetin

“Co-funded by the Rights, Equality and Citizenship (REC) Programme of the European Union under Grant Agreement no JUST/2015/RDAP/AG/VICT/9320”

Väkivallasta johtuva häpeäleima – häpeäleiman sisäistäminen

- häpeäleiman sisäistämisellä viitataan negatiivisten, väkivaltaisten uskomusten sisäistämistä
- Kyseessä on tietynlainen itsehäpeä
- häpeäleimattu identiteetti on merkki epäonnistumisesta tai häpeästä
- häpeäleimattu identiteetti on yhteydessä suureen psyykkiseen ahdinkoon
- häpeäleiman sisäistämisen ja siihen liittyvien uskomusten päälähde on väkivallantekijä
- häpeäleima toimii esteenä avun hakemiselle

Nicole M. Overstreet and Diane M. Quinn 2013. The Intimate Partner Violence stigmatization Model and Barriers to Help-Seeking. Basic Appl Soc Psych. 2013 January 1; 35(1): 109–122.

"Co-funded by the Rights, Equality and Citizenship (REC) Programme of the European Union under Grant Agreement no JUST/2015/RDAP/AG/VICT/9320"

Väkivallasta johtuva häpeäleima – häpeäleiman sisäistäminen

- Väkivallan muoto ja luonne saattaa olla liitoksissa siihen, kuinka uhri kokee sen ja sisäistää häpeäleiman. Näin on erityisesti sanallisen ja henkisen väkivallan kohdalla.
- Se ihmisryhmä, joka raportoi suurimpia häpeäleiman ja häpeän kokemuksia, oli kokenut eniten sanallista väkivaltaa.
- Leimaaminen ja lokeroiminen ovat prosesseja, joiden kautta häpeäleima saadaan.

Murray, Crowe, & Brinkley, 2015. The häpeäleima Surrounding Intimate Partner Violence: A Cluster Analysis Study. Partner Abuse, Volume 6, Number 3, 2015.

"Co-funded by the Rights, Equality and Citizenship (REC) Programme of the European Union under Grant Agreement no JUST/2015/RDAP/AG/VICT/9320"

Väkivallasta johtuva häpeäleima - Ennakoitu häpeäleima

- Ennakoitu häpeäleima viittaa ihmisen pelkoon tai odotukseen muiden taholta annettavasta häpeäleimasta
- Ennakoidussa häpeäleimassa korostuu huoli siitä, mitä tapahtuu kun muut saavat tietää lähisuhdeväkivallasta (esim. torjunta, paheksunta, syrjintä)
- Ennakoitu häpeäleima on olennainen avun hakemisen este
  - Se lisää väkivaltaan liittyvää häpeän kokemusta ja salailua

Nicole M. Overstreet and Diane M. Quinn 2013. The Intimate Partner Violence stigmatization Model and Barriers to Help-Seeking. Basic Appl Soc Psych. 2013 January 1; 35(1): 109–122.

"Co-funded by the Rights, Equality and Citizenship (REC) Programme of the European Union under Grant Agreement no JUST/2015/RDAP/AG/VICT/9320"

Väkivallasta johtuva häpeäleima – Kulttuurinen häpeäleima

- Kulttuurisella häpeäleimalla tarkoitetaan yhteiskunnallisen tason uskomuksia; väkivallan uhrien kokemusten sivuuttaminen (esim. Uskomus, jonka mukaan parisuhdeväkivallan uhrit ovat omalla toiminnallaan ansainneet kohtalonsa)
- Kulttuuriset uskomukset väkivallasta voivat esimerkiksi estää väkivallan tunnistamista ja sen nimeämistä ongelmaksi yhteiskunnassa
- Kulttuurinen häpeäleima osaltaan voimistaa ennakoitua häpeäleimaa ja häpeäleiman sisäistämistä
- Kulttuurinen häpeäleima vaikuttaa avunhakemisprosessin jokaisessa vaiheessa väkivallan uhriin.

Nicole M. Overstreet and Diane M. Quinn 2013. The Intimate Partner Violence stigmatization Model and Barriers to Help-Seeking. Basic Appl Soc Psych. 2013 January 1; 35(1): 109–122.

"Co-funded by the Rights, Equality and Citizenship (REC) Programme of the European Union under Grant Agreement no JUST/2015/RDAP/AG/VICT/9320"

Ikääntyneet naisuhrit ja häpeäleima

- häpeäleima ja häpeä: Ikääntyneet naiset kokevat erityisen todennäköisesti häpeää joutuessaan puolisoidensa väkivallan kohteiksi. Häpeä voi liittyä myös siihen, että väkivalta on jatkunut suhteessa kauan.
- Uuden parisuhteen vanhemmalla iällä aloittaneita saattaa hävettää myöntää se, että ovat valinneet rinnalleen väkivaltaisen kumppanin
- Jackie Barron 2007. **Older women and domestic violence, An Overview.** Women's Aid

"Co-funded by the Rights, Equality and Citizenship (REC) Programme of the European Union under Grant Agreement no JUST/2015/RDAP/AG/VICT/9320"

WHOSEFVA
Working with Healthcare Organizations to Support Elderly Female Victims of Abuse

Ikääntyneisiin kohdistuva väkivalta sosiaalipalvelujen haasteena– ikääntyneiden naisten tukeminen

Sirkka Perttu (2018): Daphne project 2016-2018. Voimaa Vanhuuteen – osk VoiVa

"Co-funded by the Rights, Equality and Citizenship (REC) Programme of the European Union under Grant Agreement no JUST/2015/RDAP/AG/VICT/9320"

Syitä miksi ikääntyneet naiset eivät lähde väkivaltaisista suhteista – Kohorttivaikutukset

- Kuuluminen tiettyyn sukupolveen; 1930-40 –luvuilla syntyneet naiset, jotka ovat kasvattaneet lapsensa 1960-70 -luvuilla
- Kokevat monenlaista kiintymystä/riippuvuutta väkivallantekijöihinsä: psyykkistä/henkistä, sosiaalista ja taloudellista; esim. irrottautuessaan menettäisivät kodin, jossa ovat asuneet vuosikymmeniä, pelkäävät joutuvansa hoivakotiin kotona asumisen sijaan

T. Zink et.al 2003.

- Erilaiset arvot: ikääntyneet naiset ovat oppineet perinteiset asenteet ja arvot, erityisesti liittyen sukupuolirooleihin, avioliittoon, perheeseen, avioeroon tabuna, sekä uskontoon
- On opetettu pitämään perheasioita yksityisinä ja he kokevat suurta tarvetta olla lojaaleja ja uskollisia perheenjäsenilleen

Silvia M. Straka & Lyse Montminy 2006. Responding to the Needs of Older Women Experiencing Domestic Violence. Violence Against Women, Volume 12 Number 3, March 2006, p. 251-267.

"Co-funded by the Rights, Equality and Citizenship (REC) Programme of the European Union under Grant Agreement no JUST/2015/RDAP/AG/VICT/9320"

Syitä miksi ikääntyneet naiset eivät lähde väkivaltaisista suhteista – Kohorttivaikutukset

- Taloudelliset esteet saattavat vaikuttaa ikääntyneiden naisten kohdalla nuoria naisia vahvemmin
  - Monet eivät ole olleet nuorempina palkkatöissä ja saavat siksi matalaa eläkettä
- Naisten kouluttautumiseen ja itsenäistymiseen ei ole kannustettu
- Naisilta voi puuttua kyvyt etsiä ja saada töitä

"Co-funded by the Rights, Equality and Citizenship (REC) Programme of the European Union under Grant Agreement no JUST/2015/RDAP/AG/VICT/9320"

Syitä miksi ikääntyneet naiset eivät lähde väkivaltaisista suhteista – Aikakauden vaikutukset

- Muutokset laeissa, toimintalinjauksissa ja palveluissa
  - Naisten oikeudet, lasten kurittaminen, ikääntyneisiin kohdistuva kaltoinkohtelu ja lähisuhdeväkivalta eivät ole olleet asioita, joista on keskusteltu tai jotka on edes tunnistettu
  - Ikääntyneet naiset eivät ole välttämättä nähneet mitään vaihtoehtoisia polkuja elämälleen
- Heiltä saattaa puuttua tiedot ja taidot taloudellisten ja lakiasioiden hoitamiseen

"Co-funded by the Rights, Equality and Citizenship (REC) Programme of the European Union under Grant Agreement no JUST/2015/RDAP/AG/VICT/9320"

Syitä miksi ikääntyneet naiset eivät lähde väkivaltaisista suhteista – Ikään liittyvät vaikutukset

- Ikääntyneillä naisilla on nuorempia naisia todennäköisemmin terveyteen tai toimintakykyyn liittyviä ongelmia, jotka tekevät heistä riippuvaisia toisten tarjoamasta hoivasta
  - Tämä tekee lähtemisen tai avunhakemisen väkivaltaan vaikeaksi
- Ikääntyneet naiset saattavat olla väkivallantekijän tarjoaman hoivan varassa, toiset taas saattavat itse tarjota hoivaa parisuhteessa
  - Naiset voivat tuntea vahvaa eettistä tarvetta hoivaamiseen, joka estää väkivaltaisesta parisuhteesta lähtemisen

"Co-funded by the Rights, Equality and Citizenship (REC) Programme of the European Union under Grant Agreement no JUST/2015/RDAP/AG/VICT/9320"

Syitä miksi ikääntyneet naiset eivät lähde väkivaltaisista suhteista – Ikään liittyvät vaikutukset

- Ikääntyneiden naisten sosiaaliset verkostot harventuvat ikätovereiden kuollessa
- Väkivaltainen puoliso/aikuinen lapsi saattaa olla ainoa läheinen henkilö jäljellä ikääntyneen elämässä
  - Yksinäisyys ja pelko yksinäisyydestä – pelko ainoan ihmissuhteensa menettämisestä
  - Kun väkivallantekijä on aikuinen lapsi – syyllisyys siitä, ettei pystynyt suojelemaan häntä lapsuudessa väkivallalta tai samoilta kasvatusmenetelmiltä, mihin ikääntynyt on itse lapsuudessaan tottunut
  - Kaikista vanhimmalle ikäpolvelle ei välttämättä ole tarjolla soveltuvia tukipalveluita väkivaltatilanteisiin

"Co-funded by the Rights, Equality and Citizenship (REC) Programme of the European Union under Grant Agreement no JUST/2015/RDAP/AG/VICT/9320"

Väkivaltaa kohdanneiden ikääntyneiden naisten tukeminen

Kun väkivaltaa epäillään

- Luo turvallinen tila väkivallasta puhumiselle
- Puhu erikseen ikääntyneen asiakkaan ja hänen omaishoitajansa/sukulaisensa kanssa
- Luo luottamuksellinen asiakassuhde
  - Molemminpuolinen kunnioitus
- Käytä pehmeää ja ei-tuomitsevaa kieltä auttaaksesi asiakasta puhumaan tilanteesta
  - On suositeltavaa puhua omista havainnoista sen sijaan, että esittäisi suoria kysymyksiä (esim. ”oletko kokenut väkivaltaa..) – Sano mieluummin ”Oman kokemukseni mukaan monet naiset kärsivät väkivallasta..”)
  - Voit käyttää omia havaintojasi syynä sille, miksi esität kysymyksiä
- Parhaassa tapauksessa kysyminen on rutiininomaista joka asiakkaan kohdalla; näin siitä ei tule osoittelevaa

“Co-funded by the Rights, Equality and Citizenship (REC) Programme of the European Union under Grant Agreement no JUST/2015/RDAP/AG/VICT/9320”

Väkivaltaa kohdanneiden ikääntyneiden naisten tukeminen

- Ikääntyneiltä naisilta voi kysyä
  - Miten kotona sujuu? Oletko viihtynyt asumis/hoitoyksikössäsi?
  - Mitä päiviesi ohjelmaan kuuluu?
  - Oletko tyytyväinen saamasi avun ja tuen määrään kotona/asumis- tai hoitoyksikössäsi?
  - Kuinka aviomiehelläsi/tyttärelläsi/muulla omaishoitajalla menee? Sujuvatko hoitotehtävät?
  - Onko sinulla kaikki tarvittava voidaksesi pitää itsestäsi huolta?

"Co-funded by the Rights, Equality and Citizenship (REC) Programme of the European Union under Grant Agreement no JUST/2015/RDAP/AG/VICT/9320"

Väkivaltaa kohdanneiden ikääntyneiden naisten tukeminen

Tärkeää huomioitavaa ikääntyneiden naisten kanssa työskenneltäessä:

- Älä sekoita traumaoireilua ja aistirajoitteita (kuulo- tai näkövammat, afasia) seniiliyteen
- Pidä mielessä, että ikääntyneet naiset saattavat tarvita enemmän aikaa kuin nuoret naiset prosessoidakseen asioita ja laittaakseen ajatuksiaan sanoiksi
  - Tarjoa vastaamiselle riittävä aika
  - Kyseessä on normaali ikään liittyvä muutos, eikä sitä saisi pitää todisteena muistisairaudesta tai muusta kognitiivisen kyvyn alenemasta
  - Jotkut ikääntyneet uhrit epäröivät kertoa väkivallasta, koska he pelkäävät menettävänsä itsenäisyytensä

"Co-funded by the Rights, Equality and Citizenship (REC) Programme of the European Union under Grant Agreement no JUST/2015/RDAP/AG/VICT/9320"

Väkivaltaa kohdanneiden ikääntyneiden naisten tukeminen

Ikääntynyt nainen tarvitsee:

- Tietoa väkivallasta ja sen seurauksista
- Käytännön apua ja henkistä tukea monen alan ammattilaisilta – asuminen, lakiasiat, taloudellinen tuki (esim. sosiaalituet)
- Pitkäaikaista tukea
- Palveluntarjoajien tehokasta yhteistyötä (järjestöt, vapaaehtoiset, sosiaali- ja terveyspalvelut)
  - Jää usein puuttumaan
- Väkivallantekijän jättäminen ei välttämättä ole vaihtoehto ikääntyneelle naiselle
  - Tärkeää huomioida turvallisuus ja minimoida riskitekijät
  - Antaa neuvoja hätätilanteisiin
  - Tarjota mahdollisuus yhteydenottoon aina tarvittaessa

"Co-funded by the Rights, Equality and Citizenship (REC) Programme of the European Union under Grant Agreement no JUST/2015/RDAP/AG/VICT/9320"

Voimauttava lähestymistapa

- Pohjautuu ajatukseen, että lähisuhdeväkivallan uhrin pitäisi saada
  - Tietoa, koulutusta ja muuta riittävää sosiaalista ja taloudellista tukea tehdäkseen päätöksiä, jotka parhaiten vastaavat henkilön omaa etua ja tarpeita
  - Kunnioitusta päätöksilleen, mitä tahansa ne ovat
- Voimauttava lähestymistapa hyödyntää tiedon jakamista, koulutusta ja yksilötyöskentelyä. Tavoitteena on palvelupaketti, jota uhri itse hallinnoi.
- Palvelujen tulisi tukea uhreja selviytymään tunteidensa sekä psyykkisten ja fyysisten traumaoireiden kanssa, saada tukea itsetunnon uudelleenvahvistumiseksi ja itsenäisyyteen kasvamiseksi

"Co-funded by the Rights, Equality and Citizenship (REC) Programme of the European Union under Grant Agreement no JUST/2015/RDAP/AG/VICT/9320"

Työntekijöiden kohtaamia haasteita

- Viha ja kiukku
- Avuttomuus, turhautuminen
  - Teen parhaani mutta mitään ei tapahdu
  - Asioiden muuttuminen vie liian kauan aikaa
  - Väkivallan uhri ei tee asioita sovitusti
  - Samat asiat toistuvat uudelleen ja uudelleen
- Kaikkivoipaisuus
  - Tiedän mitä pitäisi tehdä, pystyn ratkaisemaan tilanteen
- Ristiriitaiset tunteet
  - Auttaja tuntee autettavan tunteet ja kantaa niitä sisällään
- Ylisuojeleva asenne ja käytös auttajalta (ikääntyneen avuttomuus)
- Työ omien asenteiden ja uskomusten kanssa
- Turvallinen työyhteisö ja työnantaja, jolta työntekijät saavat tukea

"Co-funded by the Rights, Equality and Citizenship (REC) Programme of the European Union under Grant Agreement no JUST/2015/RDAP/AG/VICT/9320"

WHOSEFVA
Working with Healthcare Organizations to Support Elderly Female Victims of Abuse

Mahdollisen ikääntyneeseen kohdistuneen väkivallan merkkien tunnistaminen

Sirkka Perttu (2018): Daphne project 2016-2018. Voimaa Vanhuuteen – osk VoiVa

"Co-funded by the Rights, Equality and Citizenship (REC) Programme of the European Union under Grant Agreement no JUST/2015/RDAP/AG/VICT/9320"

Yleisiä, ikääntyneisiin kohdistuvasta väkivallasta kertovia merkkejä

- Ensihoitajat tai muut ammattilaiset kuvaavat heikkoja asumisolosuhteita
- Selittämättömät vammat ja ruhjeet
- Sairaushistoria toistuvista vammoista ja ruhjeista
- Epätyypillinen viive hoitoon hakeutumisessa hoitoa vaativan sairauden tai vamman ilmaantuessa
- Toistuvat vierailut ensiavussa samantyyppisten vammojen vuoksi
- Useiden lääkäreiden tapaaminen sen sijaan, että kävisi oman tai ensisijaisen lääkärinsä pakeilla (nk. “lääkärishoppailu”)
- Jättämättä otetut lääkkeet, noudattamatta jääneet lääkärin määräykset ja lääkärin tapaamisten ohittaminen

(Rosen T. et al. 2017)

“Co-funded by the Rights, Equality and Citizenship (REC) Programme of the European Union under Grant Agreement no JUST/2015/RDAP/AG/VICT/9320”

Yleisiä, ikääntyneisiin kohdistuvasta väkivallasta kertovia merkkejä

- Potilaan tai omaishoitajan haluttomuus vastata kysymyksiin
- Jännitteinen suhde potilaan ja omaishoitajan välillä
- Potilaan ja omaishoitajan ristiriitaiset kertomukset vammojen syntymisestä
- Ikääntynyttä potilasta kuvataan “onnettomuusalttiiksi”
- Omaishoitaja ei osaa tarjota tietoa potilaan hoitohistoriasta tai päivittäisistä lääkityksistä
- Omaishoitaja vastaa potilaalle suunnattuihin kysymyksiin hänen puolestaan
- Omaishoitaja jättää ikääntyneen yksin ensiapuun ja poistuu paikalta

(Rosen T. et al. 2017)

“Co-funded by the Rights, Equality and Citizenship (REC) Programme of the European Union under Grant Agreement no JUST/2015/RDAP/AG/VICT/9320”

Hälytysmerkkejä mahdollisen väkivallan suhteen

- Epäuskottavat tai puutteelliset selitykset tapahtuneelle
- Epätyypillinen viive hoitoon hakeutumisessa
- Selittämättömät vammat ja ruhjeet – menneisyydessä tai nykyisyydessä
- Epäjohdonmukaiset tarinat
- Äkillinen muutos käytöksessä

(Mosqueda L. 2008)

"Co-funded by the Rights, Equality and Citizenship (REC) Programme of the European Union under Grant Agreement no JUST/2015/RDAP/AG/VICT/9320"

Haasteita väkivallan merkkien tunnistamisessa ikääntyneiden naisten kohdalla

Vaikeudet erottaa väkivallan aiheuttamia vammoja

- Normaaleista ikääntymiseen liittyvistä muutoksista
- Väkivallan seurauksia jäljittelevistä merkeistä
- Jonkin sairauden etenemiseen liittyvistä merkeistä
- Lääkitys (erityisesti monilääkitys ja sivuvaikutukset)

(National Research Council 2003)

(Mosqueda L. 2008)

(Wiglesworth A. et al. 2009)

(Hoover Robert B and Polson Michol 2014)

"Co-funded by the Rights, Equality and Citizenship (REC) Programme of the European Union under Grant Agreement no JUST/2015/RDAP/AG/VICT/9320"

Kliiniset & oikeuslääketieteelliset merkit fyysisestä väkivallasta - Mustelmat

- Epätyypillisissä paikoissa: käden sivussa, kasvoissa, selässä; suuremmat mustelmat kuin 5 cm
- Mustelmat rintakehässä, niskassa/kaulassa, korvissa, rintalihaksissa, pakaroissa, kämmenissä ja jalkapohjissa
- Vyönsoljen, rystysten, sormien yms. muotoa jäljittelevät merkit = selkeämuotoiset vammat
- Rinnakkaiset merkit : raiteita mukailevat mustelmat
- Useat mustelmat, jotka ovat eri paranemisvaiheessa
- Syvien mustelmien kehittyminen näkyviksi voi kestää päiviä

"Co-funded by the Rights, Equality and Citizenship (REC) Programme of the European Union under Grant Agreement no JUST/2015/RDAP/AG/VICT/9320"

Hankaluudet merkkien tunnistamisessa ikääntyneiden uhrien kohdalla - mustelmat

Ikääntymiseen liittyvät muutokset:

- Iho on ohuempaa, hauraampaa ja menettää suojaavan rasvakerroksen – tämä lisää ihovammojen riskiä ja aiheuttaa helposti mustelmia
- Pinnalliset verisuonet tulevat hauraammiksi eli synnyttävät mustelmia ja ihonalaista verenvuotoa herkemmin; kutsutaan usein seniiliksi purppuraksi
- Seniili purppura: yleinen ikääntyneillä, jotka kehittävät helposti mustelmia erityisesti kyynärvarteen ja jalkoihin
- Mustelmat ilmaantuvat ilman aiheuttavaa vammaa tai ruhjetta
- Jäljittelevät merkit, jotka johtuvat lääkityksestä: Seniilin purppuran aiheuttaja voi olla myös verenohentajat kuten steroidit tai aspiriini
- Mustelmien paraneminen tapahtuu paljon hitaammin kuin nuoremmilla henkilöillä (voi kestää kuukausia) Jotkut sairaudet myös edesauttavat mustelmien syntyä

"Co-funded by the Rights, Equality and Citizenship (REC) Programme of the European Union under Grant Agreement no JUST/2015/RDAP/AG/VICT/9320"

Seniili purppura

“Co-funded by the Rights, Equality and Citizenship (REC) Programme of the European Union under Grant Agreement no JUST/2015/RDAP/AG/VICT/9320”

Kliiniset & oikeuslääketieteelliset merkit fyysisestä väkivallasta - Murtumat

- Kaatumiset ja siihen liittyvät vammat ovat tyypillisimpiä ikääntyneillä esiintyviä vammoja; heikentynyt näkö tai liikkuvuus ja ongelmat tasapainon kanssa
- Lonkan murtumat ovat tyypillisimpiä naisilla, jotka sairastavat herkemmin osteoporoosia (heikot ja hauraat luut)
- Murtumat päässä, selkärangassa, vartalossa, hampaissa, poskiluissa tai leuassa ovat todennäköisimmin pahoinpitelystä johtuvia vammoja kuin lantiossa, ranteissa tai selkänikamissa esiintyvät murtumat
- Selittämättömät murtumat
- Suuren voiman aiheuttamat murtumat, jotka ovat epäjohdonmukaisia kerrotun aiheuttajan ja muiden samaan aikaan ilmenevien akuuttien ja kroonisten vammojen kanssa

"Co-funded by the Rights, Equality and Citizenship (REC) Programme of the European Union under Grant Agreement no JUST/2015/RDAP/AG/VICT/9320"

Hankaluudet merkkien tunnistamisessa ikääntyneiden uhrien kohdalla - murtumat

- On olemassa vain vähän oikeuslääketieteellistä tietoa murtumista ikääntyneissä ihmisissä
- Ikään liittyvät muutokset
  - Ikääntyneiden luut ovat ohuempia ja vähemmän tiiviitä
  - Osteoporoosi ja muut luusairaudet
  - Kahdentyyppisten luunmurtumien tiedetään esiintyvän samanaikaisesti: selkänikamien murtumat osteoporoosia sairastavilla naisilla, ja lantion murtumat
- Heikko ravinto
- D –vitamiinin puutos
- Alkoholismi
- Ikään liittyvät sukupuolihormonien puutokset
- Luuhun ulottuva syöpä

"Co-funded by the Rights, Equality and Citizenship (REC) Programme of the European Union under Grant Agreement no JUST/2015/RDAP/AG/VICT/9320"

Kliiniset & oikeuslääketieteelliset merkit fyysisestä väkivallasta - palovammat	Hankaluudet merkkien tunnistamisessa ikääntyneiden uhrien kohdalla
• Kuuman nesteen tai höyryn aiheuttamat palovammat, joiden ei voida olettaa aiheutuneen onnettomuudesta kuuman objektin käsittelyssä (esimerkiksi palovammat kämmenselissä, jalkapohjissa, pakaroissa, selässä) • Palovammat, jotka noudattavat sukan/hansikkaan muotoa ja sukkien/käsineiden muotoiset palovammat, jotka antavat aiheen epäillä veteen upottamista tai tupakalla polttamista • Tämä voi johtua ikääntyneen pesemiseen käytetystä liian kuumasta vedestä	Palovammat ikääntyneissä henkilöissä voivat kertoa väkivallasta tai laiminlyönnistä. Huomioitava koko, sijainti, muoto, toistuva muoto ja palovamman syntyyn liittyvä kertomus.

"Co-funded by the Rights, Equality and Citizenship (REC) Programme of the European Union under Grant Agreement no JUST/2015/RDAP/AG/VICT/9320"

Kliiniset & oikeuslääketieteelliset merkit fyysisestä väkivallasta – Hiertymät ja ruhjeet	Hankaluudet merkkien tunnistamisessa ikääntyneiden uhrien kohdalla
• Tyypillisiä ryhjeita ikääntyneillä ovat ihon haavat • Muissa paikoissa kuin käsissä tai jaloissa esiintyvät ruhjeet, tai useammassa paikassa samanaikaisesti esiintyvät ruhjeet, antavat aihetta huoleen • Haavat muualla kuin käsissä tai jaloissa tai useammat haavat tai ruhjeet saattavat olla merkki fyysisestä väkivallasta • Hiertymät tai ruhjeet ovat useimmin liitoksissa fyysiseen väkivaltaan, vaikka voivat kertoa myös hoidon laiminlyönneistä	Ihon repeämät Ikään liittyvät muutokset • Ihon paksuus ja elastisuus vähenee iän myötä • Hiusverisuonet tulevat hauraammiksi, joka voi osaltaan johtaa verenkiertoon liittyviin vammoihin kuten mustelmiin ja seniiliin purppuraan • Ihmisillä ei yleensä ole kuin yksi tai kaksi ihon haavaa kerrallaan • Ihossa esiintyviä muutoksia voi vauhdittaa tietyn lääkityksen käyttö, kuten pitkäaikainen kostikosteroidien käyttö (esim. astmaa hoitamisessa)

Kliiniset & oikeuslääketieteelliset merkit fyysisestä väkivallasta – hoidon laiminlyönti - makuuhaavat

Syvät makuuhaavat monessa kohtaa kehoa

- Laajoista infektoituneista/haisevista tai nekroottisista makuuhaavoista huolimatta ikääntynyttä ei ole tuotu hoitoon
- Erityisesti suuret ja/tai useat tulehtuneet/nekroottisetja syvät makuuhaavat voivat kertoa hoidon laiminlyönnistä
- Painehaavat esiintyvät yleensä ristiluussa, lanteissa tai kantapäässä

Aliravitsemus/ tahdoton/ selittämätön painonlasku

Nestehukka

"Co-funded by the Rights, Equality and Citizenship (REC) Programme of the European Union under Grant Agreement no JUST/2015/RDAP/AG/VICT/9320"

Hankaluudet merkkien tunnistamisessa ikääntyneiden uhrien kohdalla hoidon laiminlyönti - makuuhaavat

Ikään liittyvät muutokset

- Normaalin ikääntyneen ihon verenkierto on yleensä suhteellisen hyvää
- Ikääntyneet ovat alttiimpia paine- ja makuuhaavoille sairauksien, eikä pelkästään iän vuoksi
- Makuuhaavoja esiintyy usein sairailla ja kognitiivisesta toimintakyvyn alenemasta kärsivillä ihmisillä
- On olemassa eriäviä näkemyksiä siitä, mitkä painehaavat liittyvät sairauksiin ja mitkä johtuvat laiminlyönnistä tai jopa väkivallasta
- Makuuhaavoja voi aiheuttaa eri tekijät: akuutit sairaudet, verenkierron häiriöt, heikko ravitsemus, tai heikko hoito

Aliravitsemus: ikääntyminen heikentää sekä haju- että makuaistia, mikä vähentää ruokahalua

Nestehukka: Ei erityinen merkki, voi johtua esimerkiksi sairaudesta

"Co-funded by the Rights, Equality and Citizenship (REC) Programme of the European Union under Grant Agreement no JUST/2015/RDAP/AG/VICT/9320"

Kliiniset & oikeuslääketieteelliset merkit fyysisestä väkivallasta

- Sitomisesta kertovat merkit tai arvet ranteissa, nilkoissa tai kaulassa
- Traumaattinen alopecia (hiusten vetämisestä johtuva paikoittainen kaljuuntuminen)
- Päänahan turvotus
- Suun sisällä olevien pehmytkudosten vammat

(Hoover Robert B and Polson Michol 2014)

- Vammat pään ja kasvojen alueella ja yläruumiissa
- Ruhjeet, hiertymät, repeämät ja pistohaavat
  - Johtuvat todennäköisemmin tahallaan aiheutetuista vammoista kuin tahattomista, tai sellaisista, joiden syytä ei tunneta

  (Yonashiro-Cho J, Gassoumis Z.D, Wilber K.H 2015)

"Co-funded by the Rights, Equality and Citizenship (REC) Programme of the European Union under Grant Agreement no JUST/2015/RDAP/AG/VICT/9320"

Kliiniset & oikeuslääketieteelliset merkit fyysisestä väkivallasta

Väkivaltainen ravistelu

- Silmävammat (esim. Irronneet verkkokalvot)
- Aivotärähdykset
- Aivovammat, jotka johtuvat verenpurkaumista, repeytymistä tai turvotuksesta
  - Päänsäryt, lisääntynyt sekavuus, ilmaantuneet näköongelmat, tasapainoaistin heikkeneminen tai epävakaa askeltaminen

(Carrigan T.D. et al. 2000; Murphy K. et al. 2013; Papa L. et al. 2014; Azari A.A et al. 2014; Race Judith 2016)

"Co-funded by the Rights, Equality and Citizenship (REC) Programme of the European Union under Grant Agreement no JUST/2015/RDAP/AG/VICT/9320"

Kliiniset & oikeuslääketieteelliset merkit fyysisestä väkivallasta – ikääntyneisiin naisiin kohdistunut seksuaalinen väkivalta	Hankaluudet merkkien tunnistamisessa ikääntyneiden naisuhrien kohdalla
• Vammat sukupuolielimissä ja peräaukon tai sun alueella (myös punoitus, mustelmat, ruhjeet) • Kipu, kutina, polttelu genitaalialueella • Tyypillisin paikka mustelmille, turvotukselle, arkuudelle, hiertymille tai muille vammoille on anaali-genitaalialue • Mustelmat vatsassa ja/tai rinnoissa • Muutokset suolentoiminnassa tai virtsarakon hallinnassa • Virtsatientulehdukset • Selittämättömät sukupuolitaudit • Vaikeudet kävelemisessä, seisomisessa ja/tai istumisessa	Ikään liittyvät muutokset • Naiset kokevat fysiologisia muutoksia genitaalialueella iän myötä • Sekä progesteroni- että estrogeenitasot alenevat ikääntymisen myötä • Alenevat estrogeenitasot aiheuttavat muutoksia vaginan muotoon, lisää sen kuivuutta, ja ohentaa vaginan seinämiä • Nämä muutokset voivat aiheuttaa kipua ja verenvuotoa yhdynnässä

"Co-funded by the Rights, Equality and Citizenship (REC) Programme of the European Union under Grant Agreement no JUST/2015/RDAP/AG/VICT/9320"

Tärkeää huomioida ikääntyneisiin naisiin kohdistuvassa seksuaalisessa väkivallassa

- Omaishoitajat tai aikuiset lapset saattavat käyttää ikääntyneitä naisia seksuaalisesti hyväkseen
- Ikääntyneet uhrit saattavat olla tunnetasolla, taloudellisesti tai asumisen suhteen riippuvaisia väkivallantekijöistään
- Väkivallantekijät saattavat tuoda uhrinsa terveydenhuollon tutkimuksiin
- Jotkut väkivallantekijät voivat esiintyä työntekijöille hurmaavina, toiset saattavat käyttäytyä uhkaavasti

(U.S. Department of Justice 2013)

"Co-funded by the Rights, Equality and Citizenship (REC) Programme of the European Union under Grant Agreement no JUST/2015/RDAP/AG/VICT/9320"

Tärkeää huomioida ikääntyneisiin naisiin kohdistuvassa seksuaalisessa väkivallassa

- Älä sekoita traumaoireilua ja aistirajoitteita (kuulo- tai näkövammat, afasia) seniiliyteen
- Pidä mielessä, että ikääntyneet naiset saattavat tarvita enemmän aikaa kuin nuoret naiset prosessoidakseen asioita ja laittaakseen ajatuksiaan sanoiksi
- Kyseessä on normaali ikään liittyvä muutos, eikä sitä saisi pitää todisteena muistisairaudesta tai muusta kognitiivisen kyvyn alenemasta
- Jotkut ikääntyneet uhrit epäröivät kertoa väkivallasta, koska he pelkäävät menettävänsä itsenäisyytensä

(U.S. Department of Justice 2013)

"Co-funded by the Rights, Equality and Citizenship (REC) Programme of the European Union under Grant Agreement no JUST/2015/RDAP/AG/VICT/9320"

WHOSEFVA
Working with Healthcare Organizations to Support Elderly Female Victims of Abuse

Ikääntyneisiin kohdistuvan väkivallan seulonta/rutiinikysyminen

Sirkka Perttu (2018): Daphne project 2016-2018. Voimaa Vanhuuteen – osk VoiVa

"Co-funded by the Rights, Equality and Citizenship (REC) Programme of the European Union under Grant Agreement no JUST/2015/RDAP/AG/VICT/9320"

Mitä on seulonta?

- Seulonnalla tarkoitetaan lääketieteessä prosessia, jolla pyritään tunnistamaan oireettomista ihmisistä henkilöt, joilla on kohonnut riski johonkin sairauteen tai terveydentilaan.
- Seulonta on kansanterveystieteessä näyttöön pohjautuva lääketieteellinen prosessi
  - Kohderyhmänä rajattu populaatio, joka ei itse välttämättä ajattele/tiedä olevansa riskiryhmää tai sairastavansa seulottua sairautta tai terveydentilaa

Silvia Perel-Levin 2008. Discussing Screening for Elder Abuse at Primary Health Care level. WHO 2008.

"Co-funded by the Rights, Equality and Citizenship (REC) Programme of the European Union under Grant Agreement no JUST/2015/RDAP/AG/VICT/9320"

Väkivallan seulonta

- Väkivallan seulonta voidaan määritellä prosessiksi, jolla ammattilaiset pyrkivät saamaan yksilöiltä tietoa heidän väkivaltakokemuksistaan perhe- tai hoitosuhteessa. Seulonnan kohteena olevilla henkilöillä ei ole selviä merkkejä väkivallasta, kuten fyysisiä vammoja. Prosessi on poissulkeva, eli pyrkimyksenä on löytää väkivaltaa kokeneet henkilöt.
- Yleisin lähestymistapa ikääntyneisiin kohdistuvan väkivallan seulontaan on väkivallan riskitekijöiden tunnistaminen yksilöiden kohdalla

Silvia Perel-Levin 2008. Discussing Screening for Elder Abuse at Primary Health Care level. WHO 2008.

"Co-funded by the Rights, Equality and Citizenship (REC) Programme of the European Union under Grant Agreement no JUST/2015/RDAP/AG/VICT/9320"

Kolme seulonnan kriteeriä

- Naiset ja terveysalan ammattilaiset hyväksyvät seulonnan;
- Väkivallan uhreiksi terveydenhuollossa tunnistetuille on tarjolla tehokkaita tukimuotoja (jatkopalvelut);
- Seulontaohjelmat lisäävät väkivallan uhrien tunnistamisprosenttia (herkkä ja validoitu seulonnan työkalu = pystyy tunnistamaan ’aidot’ positiiviset vääristä ja negatiivisista tapauksista)

Silvia Perel-Levin 2008. Discussing Screening for Elder Abuse at Primary Health Care level. WHO 2008.

“Co-funded by the Rights, Equality and Citizenship (REC) Programme of the European Union under Grant Agreement no JUST/2015/RDAP/AG/VICT/9320”

Seulonta/rutiinikysyminen

- Käsitteellä “seulonta” on erityinen merkitys kansanterveydessä; painotus on jatkoseurannassa
- Käytössä on yhä laajemmin käsite ”rutiinikysyminen”, jota Iso-Britannian terveysministeriö suosittaa
- Jos väkivallasta kysytään ainoastaan henkilöiltä, joita epäillään uhreiksi, ennakkoluulojen ja häpeäleiman riskit kasvavat, erityisesti jos henkilö kuuluu alempaan sosioekonomiseen luokkaan tai vähemmistöryhmään
- Seulonnan työkalun tulee olla strukturoitu ja sitä on käytettävä systemaattisesti
- Työkalua tulee käyttää väkivaltaan puuttumiseen, eikä vain prosessin käynnistäjänä

“Co-funded by the Rights, Equality and Citizenship (REC) Programme of the European Union under Grant Agreement no JUST/2015/RDAP/AG/VICT/9320”

Ennakkoehdot seulonnalle/rutiinikysymiselle

- Ammattilaiset on koulutettu
  - Ymmärtämään ikääntyneisiin kohdistuvaa väkivaltaa
  - Käyttämään seulonnan työkalua oikealla tavalla
  - Tekemään riskiarvion positiivisten tapausten kohdalla
- Organisaatio ja sen työntekijät osallistuvat moniammatilliseen verkostoon
- Paikallinen moniammatillinen palveluketju on sovittu ja kaikkien tiedossa
- Organisaation työntekijöille on laadittu turvasuunnitelma
- Heille on saatavilla kriisiapua, työnohjausta, ja esimiehen sekä kollegojen tarjoamaa tukea

"Co-funded by the Rights, Equality and Citizenship (REC) Programme of the European Union under Grant Agreement no JUST/2015/RDAP/AG/VICT/9320"

WHOSEFVA
Working with Healthcare Organizations to Support Elderly Female Victims of Abuse

Ikääntyneisiin kohdistuvan kaltoinkohtelun epäily – kysymykset © (EASI)

Sirkka Perttu (2018): Daphne project 2016-2018. Voimaa Vanhuuteen – osk VoiVa

"Co-funded by the Rights, Equality and Citizenship (REC) Programme of the European Union under Grant Agreement no JUST/2015/RDAP/AG/VICT/9320"

Taustaa Ikääntyneisiin kohdistuvan kaltoinkohtelun epäily –kysymyksille © (EASI)

- Ikääntyneisiin kohdistuvan väkivallan tunnistaminen sairaalaympäristössä on haastavaa
  - Ikääntyneet henkilöt epäröivät puhua väkivallasta omasta aloitteestaan
  - Ikääntyneet eivät aina tunnista haastavia tilanteita väkivallaksi
  - Normaaliin ikääntymiseen kuuluvat muutokset ja merkit, sairaudet ja lääkitykset tekevät väkivallan merkkien tunnistamisen hankalaksi
  - On olemassa useita työkaluja, joita ammattilaiset voivat käyttää väkivallan merkkien tai riskitekijöiden tunnistamiseen ikääntyneissä
- EASI –kysymykset kehitettiin ja pilotoitiin Kanadassa 2008 (Yaffe ym. 2008)
- Tärkeää: EASI –kysymykset on suunnattu kompetenteille ikääntyneille
- Myös Maailman terveysjärjestö on käyttänyt EASI:a ja todennut sen eri kulttuureihin soveltuvaksi

"Co-funded by the Rights, Equality and Citizenship (REC) Programme of the European Union under Grant Agreement no JUST/2015/RDAP/AG/VICT/9320"

Ikääntyneisiin kohdistuvan kaltoinkohtelun epäily –kysymykset © (EASI)

Kysymykset 1-5 kysytään potilaalta; kysymykseen 6 vastaa lääkäri. Viimeisen 12 kuukauden aikana:			
1) Oletko joutunut turvautumaan toisen henkilön apuun seuraavissa tilanteissa: peseytyminen, pukeutuminen, kaupassa käynti, pankkiasioiden tai aterioiden hoitaminen?	KYLLÄ	EI	Ei vastannut
2) Onko kukaan estänyt sinua saamasta ruokaa, vaatteita, lääkitystä, silmälaseja, kuulokojetta tai hoitoa, tai estänyt sinua viettämästä aikaasi haluamiesi ihmisten kanssa?	KYLLÄ	EI	Ei vastannut
3) Onko kukaan sanallisesti loukannut sinua ja siten aiheuttanut sinulle häpeän tai uhatuksi tulemisen tunnetta?	KYLLÄ	EI	Ei vastannut
4) Onko kukaan yrittänyt pakottaa sinua allekirjoittamaan papereita tai käyttämään rahojasi vastoin tahtoasi?	KYLLÄ	EI	Ei vastannut
5) Onko kukaan saanut sinua pelkäämään, koskenut sinuun tavalla jota et halunnut, tai satuttanut sinua fyysisesti?	KYLLÄ	EI	Ei vastannut
6) Lääkäri: Ikääntyneiden kaltoinkohtelu saattaa olla yhteydessä havaintoihin kuten: huono katsekontakti, vetäytyneisyys, aliravitsemus, alentunut hygieniataso, haavat, ruhjeet, epätarkoituksenmukainen pukeutuminen tai huono lääkityksen hoitomyöntyvyys. Havaitsitko mitään näistä tänään tai			Ei osaa sanoa

Annettujen vastausten merkitykset

- Kysymys 1: Kyllä –vastaus ei osoita mahdollista väkivaltaa; se ilmaisee potilaan mahdollisen riskitilanteen. (Toisen/toisten avusta riippuvuus nostaa väkivallan riskiä).
- Kysymykset 2 – 6: Kyllä –vastaus yhteen tai useampaan kysymykseen antaa aiheen huolen heräämiseen.
- Ei vastannut/Ei osaa sanoa – vaihtoehdot eivät lisää tilastollisesti mittarin vaikuttavuutta, mutta ne voivat herättää huolen.

"Co-funded by the Rights, Equality and Citizenship (REC) Programme of the European Union under Grant Agreement no JUST/2015/RDAP/AG/VICT/9320"

Kysymysten esittäminen

- Kysymykset tulisi kysyä siinä järjestyksessä kuin ne ovat lomakkeessa – ne etenevät teoriassa vähiten pelottavasta eniten pelottavaan.
- Esitä kysymykset potilaalle aina kahden kesken, ilman saattajaa tai omaista, rauhallisessa tilassa. Ei ole suositeltavaa haastatella mahdollista väkivallan tekijää.
- Johdantona voit sanoa esimerkiksi ”Haluaisin kysyä sinulta muutaman kysymyksen hyvinvointiisi ja turvallisuuteesi liittyen…”
- Anna ikääntyneelle aikaa miettiä ja antaa vastaus; ikääntyneillä saattaa kestää kysymysten miettimisessä ja vastauksen antamisessa kauemmin kuin nuoremmilla henkilöillä
- Jos potilas vastaa kysymyksiin, anna hänelle positiivista palautetta
- Jos potilas ei halua vastata kysymyksiin, tarjoa hänelle mahdollisuus tehdä se myöhemmin jonkun luotettavan henkilön kanssa

“Co-funded by the Rights, Equality and Citizenship (REC) Programme of the European Union under Grant Agreement no JUST/2015/RDAP/AG/VICT/9320”

Kysymysten esittäminen

- Kysymykset esitetään kaikille selkeästi kompetenteille yli 75 –vuotiaille päivystykseen tuleville henkilöille
- Jos potilas palaa kotiin päivystyksestä, kysymykset esitetään ennen kotiutusta
- Jos potilas siirretään lyhytaikaisyksikköön, kysymykset esitetään siellä

"Co-funded by the Rights, Equality and Citizenship (REC) Programme of the European Union under Grant Agreement no JUST/2015/RDAP/AG/VICT/9320"

Jatkohoito

- Jos epäilys väkivallasta herää
  - Kysy potilaalta haluaisiko hän keskustella tilanteestaan sairaalan sosiaalityöntekijän kanssa virka-aikana
  - Virka-ajan ulkopuolella potilas tulisi ohjata palvelukeskukseen (kompetentin henkilön omalla suostumuksella ja vain ei-akuuteissa tilanteissa)
  - Tarjoa tietoa paikoista, joihin ikääntynyt voi mennä saadakseen lisätukea – voit antaa mukaan esitteen, jos se on turvallista
- Kun väkivalta on tunnistettu, arvioi tilanteen kiireellisyys
- Kiireetön/ei-akuutti tilanne
  - Sosiaalipalvelut
  - Kotihoito
  - Kolmannen sektorin järjestöt ja yhdistykset
  - Potilaan sosiaalinen verkosto
  - Kiireellinen/akuutti tilanne:
    - Sairaalan yksikkö
    - Kustaankartanon palvelukeskuksen kriisiyksikkö
    - Turvakoti
    - Poliisi

"Co-funded by the Rights, Equality and Citizenship (REC) Programme of the European Union under Grant Agreement no JUST/2015/RDAP/AG/VICT/9320"

Potilailta kerättävät tiedot

Paikka, jossa kysymykset esitetään	Päivystysyksikkö, mikä _____
Sukupuoli	Mies Nainen
Syntymävuosi	
Potilaan kotiosoitteen postinumero	
Päivystykseen tulon syy	

"Co-funded by the Rights, Equality and Citizenship (REC) Programme of the European Union under Grant Agreement no JUST/2015/RDAP/AG/VICT/9320"

Potilailta kerättävät tiedot

Mahdollisen saattajan suhde potilaaseen	**Sukulainen, kuka?** **Joku muu, kuka?**
Asumisolosuhteet	Asuu yksin Asuu puolison kanssa Asuu jonkun muun kanssa, kenen? _____
Potilaan hoitokontaktit	Kotihoito _____ Palveluasuminen, mikä _____ Joku muu, mikä? _____ Ei hoitokontakteja ____

"Co-funded by the Rights, Equality and Citizenship (REC) Programme of the European Union under Grant Agreement no JUST/2015/RDAP/AG/VICT/9320"

Potilailta kerättävät tiedot

Päihteiden käyttö	Kyllä Ei Ei vastausta
Mahdolliset väkivallan oireet ja merkit	Fyysiset vammat, kuvaus _____ Psyykkiset merkit, minkälaiset? _____ Käytöksessä ilmenevät merkit (esim. kiihtymys), minkälaiset? _____

"Co-funded by the Rights, Equality and Citizenship (REC) Programme of the European Union under Grant Agreement no JUST/2015/RDAP/AG/VICT/9320"

Potilailta kerättävät tiedot

Heräsikö epäily väkivallasta	**Kyllä, miksi?** _____ _____ **Ei**
Tilanteen seuranta/ jatkohoito	Sosiaalipalvelut Kotihoito Kriisiyksikkö Tehdään lähete, minne? _____ Jotakin muuta, mitä? _____ Ei seurantaa/jatkohoitoa

"Co-funded by the Rights, Equality and Citizenship (REC) Programme of the European Union under Grant Agreement no JUST/2015/RDAP/AG/VICT/9320"

Potilailta kerättävät tiedot

Potilas kieltäytyi vastaamasta	Syy(t)/havainnot
Potilas kieltäytyi jatkohoidosta tai -seurannasta	Syy(t)/havainnot
Potilaalta ei voitu kysyä kysymyksiä	Syy(t), esim. oli mahdotonta kysyä kysymykset yksityisesti, (miksi)

"Co-funded by the Rights, Equality and Citizenship (REC) Programme of the European Union under Grant Agreement no JUST/2015/RDAP/AG/VICT/9320"

WHOSEFVA
Working with Healthcare Organizations to Support Elderly Female Victims of Abuse

Työskentely väkivaltaa kokeneiden ikääntyneiden kanssa: Sijaistraumatisoituminen, sekundaarinen traumaattinen stressi, myötätuntouupumus ja loppuunpalaminen

Sirkka Perttu (2018): Daphne project 2016-2018. Voimaa Vanhuuteen – osk VoiVa

"Co-funded by the Rights, Equality and Citizenship (REC) Programme of the European Union under Grant Agreement no JUST/2015/RDAP/AG/VICT/9320"

Työskentely väkivaltaa kokeneiden ikääntyneiden kanssa

- Väkivallan parissa työskenteleminen eroaa perinteisestä sosiaali- ja terveysalan työstä
- Ammattilaisen täytyy ottaa selkeä, väkivallan vastainen kanta – neutraali lähestymistapa asiakkaisiin ja työhön ei toimi
- Väkivallan uhrien täytyy kuulla vahvistusta kokemuksilleen ammattilaisen taholta päästäkseen yli niistä ajan kanssa
  - Väkivallan kokemusten vahvistaminen toisen henkilön toimesta antaa kuulluksi ja uskotuksi tulemisen kokemuksen
- Kannan ottaminen on väkivallan vastaista työtä tekevien eettinen velvollisuus
- Se voi aiheuttaa epämukavia tunteita
- Voi laukaista ammattilaisessa ikäviä, omakohtaisia muistoja ja tunteita

"Co-funded by the Rights, Equality and Citizenship (REC) Programme of the European Union under Grant Agreement no JUST/2015/RDAP/AG/VICT/9320"

Työskentely väkivaltaa kokeneiden ikääntyneiden kanssa

- Ikääntyneen uhrin kanssa työskentely saattaa aiheuttaa ristiriitaisia tunteita ammattilaisissa:
  - Ammattilainen ottaa tilanteen hoitaakseen, mutta kokee, ettei hänellä ole tarpeeksi taitoja tai tukea siitä selviytyäkseen
  - Voi aiheuttaa avuttomuuden tunteita ja johtaa tilanteesta vetäytymiseen
- Pelko (väkivallantekijää kohtaan)
- Vihan tunteet
- Avuttomuuden ja turhautumisen tunteet
  - Teen parhaani mutta mikään ei muutu
  - Muutosprosessissa kestää liian kauan aikaa
  - Ikääntynyt ei tee asioita sovitusti
  - Samat asiat tapahtuvat uudelleen ja uudelleen

"Co-funded by the Rights, Equality and Citizenship (REC) Programme of the European Union under Grant Agreement no JUST/2015/RDAP/AG/VICT/9320"

Työskentely väkivaltaa kokeneiden ikääntyneiden kanssa

- Kaikkivoipaisuus
  - Tiedän mitä pitää tehdä, osaan ratkaista tilanteen
- Ristiriitaiset tunteet (empatia – hämmennys – viha)
- Ylisuojeleva asenne ja käytös auttajalta
  - Monilta ikääntyneiltä uhreilta puuttuu kyky suojella itseään (ikääntyneen oma avuttomuus)
- Uhrien kipun ja kärsimyksen sietäminen
  - Auttaja tuntee uhrin tunteet ja kantaa niitä sisällään
- Turhautuneisuus riittämättömiä tai laadultaan heikkoja, ikääntyneille uhreille suunnattuja palveluita kohtaan
- Ei ole olemassa yksinkertaisia ratkaisuja
- Työn arvostus?

"Co-funded by the Rights, Equality and Citizenship (REC) Programme of the European Union under Grant Agreement no JUST/2015/RDAP/AG/VICT/9320"

Työskentely väkivaltaa kokeneiden ikääntyneiden kanssa

Ammattilaisen työhön vaikuttavat:

- Omat mahdolliset väkivaltakokemukset ja niistä selviäminen
- Omat kokemukset avun- ja tuensaamisesta

- Itsetietoisuus ja kyky käsitellä omia tunteita on olennaista → ammatillinen voimaantuminen
- Tietoisuus omista peloista ja asenteista
- Turvallinen ja toisiaan tukeva työyhteisö sekä työntekijöidensä voimaantumista tukeva organisaatio

"Co-funded by the Rights, Equality and Citizenship (REC) Programme of the European Union under Grant Agreement no JUST/2015/RDAP/AG/VICT/9320"

Väkivallan vastaisen työn vaikutukset työntekijöihin

- Negatiivisiin, psyykkisiin seurauksiin, joihin haavoittuvaisten, traumatisoitujen asiakkaiden kanssa työskentely voi johtaa, lukeutuvat:
  - Sijaistraumatisoituminen
  - Sekundaarinen traumaattinen stressi (Työhön liittyvä traumaattinen stressi)
  - Myötätuntouupumus/post-traumaattinen stressihäiriö

Jason M. Newell and Gordon A. MacNeil 2010.

Sprang et al. 2007.

- Ammatillinen loppuunpalaminen

"Co-funded by the Rights, Equality and Citizenship (REC) Programme of the European Union under Grant Agreement no JUST/2015/RDAP/AG/VICT/9320"

Väkivallan vastaisen työn vaikutukset työntekijöihin

- *Sijaistraumatisoitumisella* tarkoitetaan “kognitiivista muutosta, joka on seurausta toistuvista empaattisista kohtaamisista trauman kohdanneiden henkilöiden kanssa”
- Muutokset henkilön käsityksessä itsestään; muutokset siinä, miten näkee maailman turvallisuuden, luotettavuuden ja kontrolloitavuuden suhteen; ja muutokset henkisissä uskomuksissa
  - Perusteelliset kognitiiviset muutokset itsessä

Jason M. Newell and Gordon A. MacNeil 2010.

“Co-funded by the Rights, Equality and Citizenship (REC) Programme of the European Union under Grant Agreement no JUST/2015/RDAP/AG/VICT/9320”

Väkivallan vastaisen työn vaikutukset työntekijöihin/ sijaistraumatisoituminen

- Ammattilaiset, jotka kuuntelevat asiakkaidensa tarinoita pelosta, kivusta ja kärsimyksestä, saattavat tuntea samanlaisia tunteita
- Raiskausten uhrien kanssa työskentelevät terapeutit voivat esimerkiksi kehittää yleisen inhon raiskaajia kohtaan, joka kehittyy pahimmassa tapauksessa vihaksi kaikkia miehiä kohtaan
- Ylenmääräinen välittäminen tai uhrien tunnetason hylkääminen, kyyninen ja ohittava käytös, motivaation puute auttamiseen, apatia
- Traumatyö voi lisätä ammattilaisten kokemusta omasta haavoittuvaisuudesta ja haastaa oman turvallisuudentunteen

"Co-funded by the Rights, Equality and Citizenship (REC) Programme of the European Union under Grant Agreement no JUST/2015/RDAP/AG/VICT/9320"

Väkivallan vastaisen työn vaikutukset työntekijöihin/ sijaistraumatisoituminen

- Usein huomaamatta jäävät oireet vaihtelevat psyykkisistä ongelmista, kuten
  - Ahdistuksesta, sosiaalisten kontaktien välttelemisestä, tuomitsevuudesta, vihasta, masennuksesta, uniongelmista, painajaisista, voimattomuuden tunteista, uupumuksesta (fyysinen tai henkinen), muuttuneista uskomuksista itseen ja muihin liittyen
- Fyysisiin uupumuksen oireisiin, kuten
  - Pahoinvointi, päänsäryt, kehon lämpötilan muutokset, huimaus, pyörtyily ja henkentynyt kuulo

Ginny Sprang et al. 2007.

"Co-funded by the Rights, Equality and Citizenship (REC) Programme of the European Union under Grant Agreement no JUST/2015/RDAP/AG/VICT/9320"

Väkivallan vastaisen työn vaikutukset työntekijöihin

- *Sekundaarinen traumaattinen stressi voi johtua:*
  - Empaattisen ihmis-tai asiakassuhteen luomisesta yksilöön, joka kärsii traumakokemuksesta tai trauman aiheuttaneiden kokemusten todistajana toimimisesta
  - Kyseisen henkilön trauman aiheuttaneiden kokemusten intensiivisyydestä
  - Trauman kokeneen henkilön tai asiakkaan auttaminen tai auttamaan pyrkiminen
- Esiintyy usein ulkoisina käytöksen oireina
  - Saattaa sisältää erilaisia post-traumaattisen stressihäiriön oireita

Jason M. Newell and Gordon A. MacNeil 2010.

"Co-funded by the Rights, Equality and Citizenship (REC) Programme of the European Union under Grant Agreement no JUST/2015/RDAP/AG/VICT/9320"

Väkivallan vastaisen työn vaikutukset työntekijöihin

- *Myötätuntouupumus* on yhdistelmä sekundaarisen traumaattisen stressioireyhtymän ja ammatillisen loppuunpalamisen oireita
- Yleisemmän tason käsite, jolla kuvataan henkisen ja fyysisen väsymyksen yleistä kokemusta. Myötätuntouupumuksen riskiryhmää ovat ammattilaiset, jotka tarvitsevat työssään jatkuvaa empaattista suhtautumista asiakkaisiinsa.
- Empatian jatkuva käyttö yhdistettynä jokapäiväisiin työyhteisön ongelmiin ja kiireeseen
- Myötätuntouupumuksen kokemus usein kerrostuu ajan myötä

Jason M. Newell and Gordon A. MacNeil 2010.

"Co-funded by the Rights, Equality and Citizenship (REC) Programme of the European Union under Grant Agreement no JUST/2015/RDAP/AG/VICT/9320"

Väkivallan vastaisen työn vaikutukset työntekijöihin/myötätuntouupumus

- Yleinen ammattilaisten (esim. Terveysalan työntekijöiden, psykologien, ensiavun henkilöstön) keskuudessa, jotka työskentelevät trauman kohdanneitten asiakkaiden kanssa
- Yleisin terveyspalveluiden alalla
- Kun terveysalan ammattilaiset eivät tunne pärjäävänsä asiakkaidensa traumakokemusten kanssa
  - Heidän mielenterveytensä, ihmissuhteensa, työtehokkuutensa ja fyysinen terveytensä voi kärsiä

S Michie & S Williams 2003.

"Co-funded by the Rights, Equality and Citizenship (REC) Programme of the European Union under Grant Agreement no JUST/2015/RDAP/AG/VICT/9320"

Väkivallan vastaisen työn vaikutukset työntekijöihin/myötätuntouupumus

- Kokonaisvaltainen: vaikutukset voivat ulottua kaikille elämän aloille
  - Vaikutus perhe-elämään
  - Ymmärrys ja näkemys elämästä ja maailmasta voi muuttua
- Riskitekijöitä terveydenhuollossa ovat mm.
  - “Vaikenemisen kulttuuri”
  - Puuttuva ymmärrys oireista
  - Heikko koulutus stressaavaan työhön liittyvistä riskeistä

“Co-funded by the Rights, Equality and Citizenship (REC) Programme of the European Union under Grant Agreement no JUST/2015/RDAP/AG/VICT/9320”

Sijaistraumatisoitumisen, sekundaarisen traumaattisen stressin ja myötätuntouupumuksen riskitekijöitä

Yksilötaso

- Ammattilaiset, joilla on
  - Olemassa oleva ahdistushäiriö
  - Mielialaan liittyvä sairaus
  - Henkilökohtaisia traumakokemuksia taustalla (erityisesti lapsen kaltoinkohtelu ja laiminlyönti)
  - Suuri määrä asiakkaita, joilla traumakokemuksia, vaikka ammattilaisella ei olisi kliinistä kokemusta heidän hoitamisestaan
- Heikot henkilökohtaiset kyvyt selviytyä stressaavista tilanteista, kuten trauma-asiakkaiden kanssa tehtävästä työstä
  - Tunteiden patoaminen, tunnetason erkaneminen asiakkaista, väkivallan dynamiikan omaksuminen käytökseen

Jason M. Newell and Gordon A. MacNeil 2010.

"Co-funded by the Rights, Equality and Citizenship (REC) Programme of the European Union under Grant Agreement no JUST/2015/RDAP/AG/VICT/9320"

Sijaistraumatisoitumisen, sekundaarisen traumaattisen stressin ja myötätuntouupumuksen riskitekijöitä

Yhteisötaso

- Työyhteisön ja organisaation taso
  - Rakenteelliset esteet/rajoitukset
  - Riittämätön valvonta ja ohjaus
  - Riittämättömät resurssit asiakkaille
  - Riittämätön tuki kollegoilta
  - Työpaikan kulttuuri (arvot ja normit)
- Työpaikan kulttuurin tulisi hyväksyä traumatyöskentelyn seuraukset normaaleina reaktioina stressaavaan työhön
- Hyväksyvä työpaikan kulttuuri heikentää häpeäleimaa tapauksissa, joissa ammattilainen kokee riittämättömyyden tai kyvyttömyyden tunteita

Jason M. Newell and Gordon A. MacNeil 2010.

"Co-funded by the Rights, Equality and Citizenship (REC) Programme of the European Union under Grant Agreement no JUST/2015/RDAP/AG/VICT/9320"

Moniulotteinen lähestymistapa loppuunpalamiseen

- Ammatillinen loppuunpalaminen (professional burn-out) on liitoksissa työyhteisöön
- Fyysinen ja henkinen uupumus, jota työntekijät voivat kokea kun tyytyväisyys työhön on heikkoa ja he tuntevat olonsa voimattomiksi työmäärän edessä
- Johtuu usein esim. vasta käyttöönotetuista teknologioista, suuresta tietomäärästä, taloudellisista rajoitteista, vuorotyöstä, suuresta määrästä haastavan diagnoosin omaavista asiakkaista, koulutuksen ja kommunikaation puutteesta
- Tunne siitä, ettei hallitse omaa työtä eikä saa riittävästi tukea kollegoilta ja johdolta
- Epäselvä työrooli ja suuri työkuorma ennustavat työuupumusta voimakkaasti

Selmanovic S, Ramic E, Pranjic N, Brekalo-Lazarevic S, Pasic Z, Alic A. Stress at work and burnout syndrome in hospital doctors. Med Arh 2011;65(4):221–4.

"Co-funded by the Rights, Equality and Citizenship (REC) Programme of the European Union under Grant Agreement no JUST/2015/RDAP/AG/VICT/9320"

Moniulotteinen lähestymistapa loppuunpalamiseen

- Ammatillinen loppuunpalaminen on kerrostuva fyysisen ja psyykkisen uupumisen prosessi, joka johtuu jatkuvasta altistumisesta haavoittuvaisten ihmisryhmien kanssa työskentelystä
- Kolme erillistä osaa: henkinen uupumus, etääntyminen omasta persoonasta/itsestä (depersonalization) ja vähentynyt aikaansaamisen tunne
  - *Henkinen uupumus* on tila, joka seuraa kun työntekijän henkiset resurssit eivät riitä asiakkaiden, esimiesten ja työnantajan kroonisten tarpeiden, vaatimusten ja odotusten täyttämiseen
  - etääntyminen omasta persoonasta/itsestä (voi ilmetä mm kyynisyytenä) viittaa negatiiviseen ja kyyniseen käytökseen kollegoja tai asiakkaita ja heidän tilanteitaan kohtaan
  - *Vähentynyt aikaansaamisen tunne* seuraa kun sosiaalityöntekijät tuntevat riittämättömyyttä asiakkaiden tilanteiden jatkuessa ennallaan tehdystä työstä huolimatta.

Jason M. Newell and Gordon A. MacNeil 2010.

"Co-funded by the Rights, Equality and Citizenship (REC) Programme of the European Union under Grant Agreement no JUST/2015/RDAP/AG/VICT/9320"

Moniulotteinen lähestymistapa loppuunpalamiseen

- Ammatillista loppuunpalamista voi tapahtua yksilö-, organisaatio- tai asiakastasoilla (tai yhdistelminä eri tasoista)
- Suurin yksittäinen riskitekijä loppuunpalamiselle on ihmisten kanssa tehtävä työ, jossa odotetaan:
  - Tunteiden rutiininomaista näyttämistä
  - Jatkuvaa empaattista suhtautumista
- Organisaatiotason aiheuttamia riskitekijöitä ovat:
  - Yletön asiakasmäärä
  - Kyvyttömyys hallita tai vaikuttaa omaan työhön ja työmenetelmiin
  - Epäoikeudenmukaisuus organisaation rakenteissa ja järjestyksessä
  - Riittämätön tuki kollegoilta ja esimiehiltä
  - Heikko työssä tapahtuva oppiminen

  Jason M. Newell and Gordon A. MacNeil 2010.

"Co-funded by the Rights, Equality and Citizenship (REC) Programme of the European Union under Grant Agreement no JUST/2015/RDAP/AG/VICT/9320"

Suojaavat tekijät

- Työpaikan kulttuuri
  - Organisaation arvot ja kulttuuri
  - Tukeva ympäristö
  - Sallii työntekijöiden huolehtia itsestään
  - Sallii työstä pois olemisen sairastettaessa
- Työmäärä
  - Tutkimusten mukaan monipuoliset asiakastapaukset saattavat suojata sijaistraumatisoitumiselta

Holly Bell et al. 2003.

"Co-funded by the Rights, Equality and Citizenship (REC) Programme of the European Union under Grant Agreement no JUST/2015/RDAP/AG/VICT/9320"

Suojaavat tekijät

- Työympäristö
  - Turvallinen, viihtyisä
- Koulutus
  - Trauma-aiheinen koulutus vähentää sijaistraumatisoitumisen todennäköisyyttä
  - Tieto voi auttaa ammattilaisia nimeämään kokemuksiaan ja tarjota viitekehyksen, jossa tunteitaan voi ymmärtää ja niihin voi puuttua

Holly Bell et al. 2003.

"Co-funded by the Rights, Equality and Citizenship (REC) Programme of the European Union under Grant Agreement no JUST/2015/RDAP/AG/VICT/9320"

Suojaavat tekijät

- Ryhmän tuki/tiimityö
  - Mahdolllisuudet purkaa hankalia asiakastilanteita esimiesten ja vertaisten kanssa
  - Debriefing on muodoltaan virallisempi tapa prosessoida tiettyjä traumatilanteita, mutta saattaa olla vähemmän tehokas tapa hallita toistuvaa asiakaskokemuksista johtuvaa stressikuormaa
  - Stressin vähentäminen ei tarkoita oireita vastaan taistelua, vaan työskentelyä niiden tunteiden kanssa, jotka edeltivät ja seurasivat traumatisoituneen asiakkaan kanssa työskentelystä

Holly Bell et al. 2003.

"Co-funded by the Rights, Equality and Citizenship (REC) Programme of the European Union under Grant Agreement no JUST/2015/RDAP/AG/VICT/9320"

Suojaavat tekijät

- Ohjaus ja valvonta
  - Tehokas ohjaus ja valvonta kuuluu olennaisena osana sijaistraumatisoitumisen ehkäisyyn ja siitä toipumiseen
  - Vastuullinen esimies luo työntekijän kanssa suhteen, jossa on turvallista ilmaista pelkoja, huolia ja riittämättömyyden tunteita
  - Esimerkiksi viikottainen ryhmässä toteutettava esimiestapaaminen, jossa puretaan asiakastilanteita ja niiden henkilökohtaisia seurauksia työntekijälle. Kokemukset voidaan prosessoida ja normalisoida osaksi arjen työtä.
  - Saatavilla oleva keskusteluapu esim. vertaistuki

Holly Bell et al. 2003.

"Co-funded by the Rights, Equality and Citizenship (REC) Programme of the European Union under Grant Agreement no JUST/2015/RDAP/AG/VICT/9320"

Suojaavat tekijät

- Mahdollisuus saada virallista konsultointiapua alan asiantuntijoilta/organisaatioilta
- Ammattilaisista koostuvien verkostojen luominen

Itsehoito

- Työn ja perhe-elämän yhteensovittaminen; elämästä nauttiminen, tyydyttävät kokemukset, hyvyyden kokemukset

"Co-funded by the Rights, Equality and Citizenship (REC) Programme of the European Union under Grant Agreement no JUST/2015/RDAP/AG/VICT/9320"

Johtamiseen liittyvät strategiat

- Arviointimenetelmien säännöllinen käyttö työyhteisön hyvinvoinnin varmistamiseksi
  - Esim. menetelmät
    - Maslach Burnout Inventory (MBI),
    - Secondary Traumatic Stress Scale
    - Professional Quality of Life scale (ProQOL)
  - Ovat validoituja työkaluja työuupumuksen ja traumaattisen stressin tunnistamiseen
  - Voi hyödyntää osana koulutusta tai aihetta koskevia seminaareja
  - Aiheen käsittely voi “laillistaa” traumaattisen stressin ja uupumuksen todelliseksi ongelmaksi ja antaa luvan niistä puhumiseen
- Organisaatiotason riskitekijöiden arviointi MBI- ja ProQOL- menetelmien avulla
- Opiskelijoiden opettaminen tunnistamaan ammatillisen uupumuksen ja sekundaarisen traumaattisen stressin piirteet, varoitusmerkit ja oireet.
- Opiskelijoiden opettaminen hyödyntämään itsehoidollisia strategioita uupumuksen ehkäisijänä

Jason M. Newell and Gordon A. MacNeil 2010.

“Co-funded by the Rights, Equality and Citizenship (REC) Programme of the European Union under Grant Agreement no JUST/2015/RDAP/AG/VICT/9320”

Ammattilaisten henkilökohtaiset itsehoidolliset strategiat

- Työntekijöiden omien taitojen ja strategioiden hyödyntäminen hyvinvoinnin ylläpitämiseksi haastavien asioiden kanssa työskenneltäessä; nämä voivat liittyä omaan henkilökohtaiseen elämään, perheeseen tai tunne- ja henkisen puolen tarpeiden täyttämiseen
- Uupumuksen ollessa kyseessä on tärkeää asettaa realistisia tavoitteita asiakasmäärään ja asiakkaista huolehtimiseen nähden, hyödyntää kaikki lakisääteiset tauot ja varmistaa riittävä levon ja rentoutumisen määrä
- Sosiaalinen tuki kollegoilta erityisen haastavien asiakkaiden kanssa toimittaessa sekä henkinen tuki, kuten lohtu, näkemyksien jakaminen, rakentava palaute työhön ja persoonaan liittyen sekä huumori

Jason M. Newell and Gordon A. MacNeil 2010.

"Co-funded by the Rights, Equality and Citizenship (REC) Programme of the European Union under Grant Agreement no JUST/2015/RDAP/AG/VICT/9320"

Ammattilaisten henkilökohtaiset itsehoidolliset strategiat

- Omien selviytymiskeinojen ja –strategioiden kehittäminen on hyödyllistä henkilöille, jotka kärsivät sekundaarisesta traumaattisesta stressistä, sijaistraumatisoitumisesta tai myötätuntouupumuksesta
- Sekundaarisesta traumaattisesta stressistä kärsiville henkilöille psykoterapia voi olla hyödyllinen hoitomuoto, erityisesti jos taustalla on omia traumakokemuksia
- Sosiaalisen ja emotionaalisen, perheeltä ja ystäviltä saadun tuen hyödyntäminen

Jason M. Newell and Gordon A. MacNeil 2010.

"Co-funded by the Rights, Equality and Citizenship (REC) Programme of the European Union under Grant Agreement no JUST/2015/RDAP/AG/VICT/9320"